

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографски)

на

XVII-то обикновено Народно събрание.

Първа редовна сесия.

VII заседание, срѣда, 29 октомврий 1914 г.

(Открито отъ прѣдседателя г. д-ръ Д. К. Вачовъ, въ 3 ч. 45 м. слѣдъ пладне)

Прѣдседателъ: (Звъни) Моля г. секретаря да прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители, за да се констатира кои присѣствуватъ и кои отсъствуватъ.

Секретарь П. Панайотовъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Никола Атанасовъ, Щерю Атанасовъ, Костадинъ Василевъ, Тома Вълчевъ, д-ръ Никола Георгиевъ, Дѣлчо Георгиевъ, Недѣлко Георгиевъ, Петъръ Даскаловъ, Димитъръ Джанкардашии, д-ръ Димитъръ Димитровъ, Христо х. Димитровъ, Гочо Димовъ, Василъ Димчевъ, Димитъръ Драгиевъ, Иванъ Желевъ, Михаилъ Зелковъ, Мило Каралѣевъ, Андрѣй Коновъ, Иванъ Костовъ, Ангелъ Кундалевъ, Дамянъ Лихарски, Коста Лѣлчевъ, Григоръ Манджуковъ, Александъръ Механджийски, Хафузъ Садекъ Мехмедовъ, Василъ Милевъ, Георги Миневъ, Станчо Момчевъ, Никола Наумовъ, Александъръ Недевъ, д-ръ Василъ Нейчевъ, Кръстю Пастуховъ, Венедиктъ Поповъ, Димитъръ Поповъ, Георги Поцковъ, Христо Радойковъ, Александъръ Радоловъ, д-ръ Еню Разпоповъ, Александъръ Стамболийски, д-ръ Никола Стойчевъ, д-ръ Паскаль Табурновъ, д-ръ Димитъръ Тодоровъ, Константинъ Торлаковъ, Каменъ Тошовъ, Марко Турлаковъ, Никола Хитровъ, Александъръ Христовъ, Иванъ Цановъ, Стоянъ Шиваровъ и х. Махмудъ Шукриевъ)

Прѣдседателъ: (Звъни) Отъ 245 народни прѣдставители отсъствуватъ 50. Има налице 195 души. Значи, има достатъчно число, за да се счита засѣданieto законно.

Прѣдседателството е разрѣшило отпуски на слѣдующитѣ народни прѣдставители:

На народния прѣдставитель г. Йонко Веселиновъ — 8-дневенъ отпускъ, начиная отъ 20 т. м.

На народния прѣдставитель г. Бешко Дуновъ — 2-дневенъ отпускъ, за 20 и 21 т. м.

На народния прѣдставитель г. Никола Мушаловъ — 2-дневенъ отпускъ, за 18 и 19 т. м.

На народния прѣдставитель г. Милушъ х. Вълчевъ — 5-дневенъ отпускъ, начиная отъ 20 т. м.

На народния прѣдставитель г. Мано Облаковъ — 5-дневенъ отпускъ, начиная отъ 18 т. м.

На народния прѣдставитель г. Щерю Атанасовъ — 3-дневенъ отпускъ, начиная отъ 15 т. м.

На народния прѣдставитель г. Михаилъ Такевъ — 3-дневенъ отпускъ, начиная отъ 15 т. м.

На народния прѣдставитель г. Иванъ Ангеловъ — 3-дневенъ отпускъ, начиная отъ 20 т. м.

На народния прѣдставитель г. д-ръ Еню Разпоповъ — 1-дневенъ отпускъ, за 20 т. м.

На народния прѣдставитель г. д-ръ Димитъръ Тодоровъ — 8-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 15 т. м.

На народния прѣдставитель г. Василъ Димчевъ — 3-дневенъ отпускъ, начиная отъ 20 т. м.

На народния прѣдставитель г. Христо Славейковъ — 4-дневенъ отпускъ, начиная отъ 21 т. м.

На народния прѣдставитель г. д-ръ Никола Стойчевъ — 10-дневенъ отпускъ, по болестъ на домашнитѣ му отъ скарлатина, начиная отъ 21 т. м.

На народния прѣдставитель г. Александъръ Христовъ — 1-дневенъ отпускъ, за 22 т. м.

На народния прѣдставитель г. д-ръ Никола Георгиевъ — 5-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 24 т. м.

На народния прѣдставитель г. Коста Ципорановъ — 1-дневенъ отпускъ, за 23 т. м.

На народния прѣдставитель г. Найдентъ Комановъ — 2-дневенъ отпускъ, за 17 и 18 т. м.

На народния прѣдставитель г. Дечо Теневъ — 2-дневенъ отпускъ, за 23 и 24 т. м.

На народния прѣдставитель г. Георги Стоиловъ — 10-дневенъ отпускъ, начиная отъ 22 т. м.

На народния прѣдставитель г. Александъръ Ботевъ — 2-дневенъ отпускъ, за 24 и 25 т. м.

На народния прѣдставитель г. д-ръ Еню Разпоповъ — 1-дневенъ отпускъ, за 23 т. м.

На народния прѣдставитель г. Цанко Бакаловъ — 2-дневенъ отпускъ, за 24 и 25 т. м.

На народния прѣдставитель г. д-ръ Божидакъ Ючормански — 2-дневенъ отпускъ, начиная отъ 16 т. м.

На народния прѣдставитель г. Василъ Николовъ — 2-дневенъ отпускъ, за 24 и 25 т. м.

На народния прѣдставител г. Дѣлчо Георгиевъ — 8-дневенъ отпускъ, начиная отъ 27 т. м., по болестъ на домашнитѣ му.

На народния прѣдставител г. Александъръ Величковъ — 1-дневенъ отпускъ, за 25 т. м.

На народния прѣдставител г. Василъ Димчевъ — 5-дневенъ отпускъ, считанъ отъ 25 т. м.

На народния прѣдставител г. Захарий Кръстевъ — 2-дневенъ отпускъ, за 24 и 25 т. м.

На народния прѣдставител г. Дамянъ Лихарски — 6-дневенъ отпускъ, начиная отъ 29 т. м.

На народния прѣдставител г. Марко Турмаковъ — 3-дневенъ отпускъ, начиная отъ 27 т. м.

На народния прѣдставител г. Александъръ Нелевъ — 5-дневенъ отпускъ, начиная отъ 25 т. м.

На народния прѣдставител г. Александъръ Механджийски — 5-дневенъ отпускъ, начиная отъ 27 т. м.

На народния прѣдставител г. Каменъ Тошовъ — 3-дневенъ отпускъ, начиная отъ 27 т. м.

На народния прѣдставител г. Тодоръ Ноевъ — 10-дневенъ отпускъ, по болестъ, начиная отъ 15 т. м.

Народниятъ прѣдставител г. Никола Наумовъ е поискалъ съ заявление да му се разрѣши 2-мѣсеченъ отпускъ, по особено важни домашни причини, начиная отъ 27 октомврий. Съ това негово искане ще се сезира Народното събрание. Които сж съгласни да се даде на народния прѣдставител г. Никола Наумовъ 2-мѣсеченъ отпускъ, начиная отъ 27 октомврий, моля да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Прието.

Както виждате, г. г. народни прѣдставители, доста много отпуски сж искани още въ началото на сесията.

Освѣтъ това има да съобща, че е постъпило отъ Министерството на външнитѣ работи и на изповѣданията прѣдложение за одобрение I-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието отъ 18 августъ 1914 г., протоколъ № 98, за размѣра на дневнитѣ пари на държавнитѣ чиновници, командировани къмъ комиситѣ по настаняване бѣжанцитѣ въ новитѣ земи.

Постъпило е отъ Министерството на финанситѣ законопроектъ за освобождаване безъ мито и безъ всѣкви други такси и бери внесени отъ странство прѣдмети за раздаване на бѣжанцитѣ и пострадалитѣ отъ войната въ България, за борба противъ появителъ се въ Русенско ладугери и пр.

Подновено е прѣдложението на Министерството на финанситѣ за одобрение наредбата на министра на финанситѣ относително събирането и откупването на прѣдметитѣ, съставляващи държавни привилегии, както и облагането съ акцизъ и общински налогъ всѣчки прѣдмети, подлежащи на такива налози, намѣрени въ магазинитѣ на търговци и пр. въ новоосвободенитѣ земи.

Подновенъ е отъ сѣщото министерство и законопроектъ за опрощение сумата 132.995'75 л., дължима на държавно съкровище по разни изпълнителни актове — изпълнителни листове, присѣди, опрѣдѣления, постановления и други такива — отъ несѣстоятелни, умрѣли въ бѣдностъ, изселени и безсѣдно изчезнали, безъ да оставятъ нѣкакви имоти, лица отъ разни мѣста на царството.

Подновенъ е сѣщо отъ Министерството на войната законопроектъ за разрѣшене на това министерство да сключи отъ спешовната каса при Главната дирекция на пошитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ единъ заемъ отъ 800.000 л.

Подновено е сѣщо прѣдложението на Министерството на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ за одобрение частнитѣ пощенски договори, сключени между България и Австро-Унгария, за уреждане взаимни сношения между пощенскитѣ администрации на България и Австро-Унгария.

Постъпило е прѣдложение отъ сѣщото министерство за одобрение сключената на 1/14 октомврий 1914 г. между България и Турция телеграфо-пощенска и телефонна конвенция.

Всѣчки тия прѣдложения и законопроекти ще се раздадатъ отново на г. г. народнитѣ прѣдставители и ще се турятъ на дневенъ редъ.

Постъпило е запитване отъ търновския народенъ прѣдставител г. Недѣлко Атанасовъ, съ слѣдното съдържание: (Чете)

„1. Ще внесе ли и кога законопроектъ за опрощаване данцитѣ отъ имоти придобити по безвъзмезденъ начинъ, стопанитѣ на които сж загинали прѣвъ балканската война при изпълнение отечественния си дългъ?

„2. Има ли намѣрение да изпълни по този въпросъ направената си публично декларация въ парламента на 30 априлий т. г. по поводъ на едно наше питане по сѣщия въпросъ?

„3. Не намира ли за умѣстно да разпореди телеграфически до неговитѣ органи да не прибратъ, поне глобата по чл. 52 отъ закона за тѣзи данъци, защото не сж виновни наследницитѣ за неизпълнение на формалноститѣ изисквани отъ чл. чл. 20, 21, 22, 23 и 39 на сѣщия законъ — до вота на парламента?“

Прѣписъ отъ това запитване ще се изпрати на надлежния министъръ, за да съобщи кога ще отговори по него.

Прѣдстои да пристѣпимъ къмъ питанята, обаче г. г. министритѣ заявяватъ, че не сж готови да отговорятъ.

Отъ крайната лѣвица: Кога ще бждатъ готови?

Д. Благоевъ: На-ли г. министъръ-прѣдседателътъ обща, че слѣдъ три дена ще направи изложение? Сега минаватъ вече 6—7 дена.

Т. Лукановъ: Това е по въпроса за външната политика, а питането за военното положение нѣма нищо общо съ външната политика.

Прѣдседателътъ: Г. г. министритѣ казватъ, че сега не сж готови да отговорятъ.

Т. Лукановъ: Азъ мисля, г. прѣдседателю, че, въпрѣки Вашитѣ многократни заявления, тази декларация на г. министъръ-прѣдседателя е не само противъ правилника, но и противъ конституцията. Азъ протестирамъ противъ подобно потѣпване на нашитѣ права!

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Не се пѣй толкозъ! Тѣзи работи сж чѣнее не ставатъ.

Т. Лукановъ: Воинитѣ коменданти сж обыкновенно заповѣди сж суспендирани конституцията.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Конституцията ли?

Т. Лукановъ: Работата стига дотамъ, че взематъ ангария хора да работятъ.

Министъръ-прѣдседателъ д-ръ В. Радославовъ: Ще ги взематъ. България има нужда отъ пѣтица. Това нека бжде прѣстѣпленето. Ангария — съ 2½ л. на денъ! Каква ангария е това? Въ България нѣма ангария.

Т. Лукановъ: Протестирамъ. Това е своеволие, това сж арогантности, които не приличатъ на единъ министъръ-президентъ.

Министър-председател д-ръ В. Радославов: Събрайте си устата!

Председателът: Приетлияме къмъ дневни редъ.

На първо място имаме: обяснения на г. министра на финансите по законопроекта за допълнителен извънреден свърхсметен кредит отъ 33.722.000 л. за военни нужди, които се разгледа въ миналото заседание.

Г. министърът на финансите има думата.

Министър Д. Тончев: Г. г. народни представители! Още съ обявяване на войната презъ 1912 г. народното представителство призна, че за посрещане разноските по нея ще трябва извънредни кредити; и действително, то гласува свърхсметни кредити на шест пъти по 50.000.000 л. — 300.000.000 л. Всичките тѣзи суми се изхарчиха; тѣ не бѣха достатъчни, за да посрещатъ направените по войната разноси. Министерството на войната представи на Министерството на финансите още една сметка за 32.722.000 л., за покриването на които изискахме свърхсметен кредитъ, като прибавихме още единъ милионъ за държавни нужди, за които ще ви говоря сега.

Прѣди да приставимъ къмъ гласуването на този законопроектъ, нѣкои отъ г. г. народните представители изказаха желание да имъ кажа, ако не въ подробности, то поне въ общи черти, за какво сж похарчени 300.000.000 л. Азъ събрахъ свѣдѣния. Споредъ тѣхъ, тѣзи 300.000.000 л. сж похарчени по слѣдующия начинъ: заплати, дневни, поледи и нѣжни пари — 66.221.000 л.; храна и фуражъ — 85.846.000 л.; обмѣно и снаряжение — 25.386.000 л.; коне и другъ добитѣкъ — 7.062.000 л.; въоръжение и бойни припаси, инженерно и артилерийско имущество — 37.104.000 л.; санитарно-ветеринарни потребности — 5.495.000 л.; домакински нужди — 8.246.000 л.; въ лично разпореждане на началникъ щаба на армията — 1.250.000 л.; разходи отъ 1 августъ до 1 декември 1913 г. за всички пужди — 10.130.000 л.; въ документи, неоправдани и неprovedени още — представени сж документи, че тѣзи пари сж изразходвани, но още не е обозначено точно къмъ коя категория ще се отнесатъ тѣ — 34.150.000 л.; има ангажирани, но неизплатени още — знае се за какво — 18.210.000 л. Всичко 300.000.000 л. Тѣзи 300.000.000 л. г. г. народни представители, не можаха да стигнатъ, за да се доплатятъ разноските по войната, затова ви искамъ още тѣзи 33 милиона лева.

При разискването на законопроекта се показва единъ общъ недостатѣкъ въ него, който недостатѣкъ се състои въ това, че била казана думата „около“ — „за различни доставки отъ Русия на сума около 17.250.000 л.“ По това перо, г. г. народни представители, е употребена думата „около“, ето защо. Споредъ сметката, която ни е представило руското правителство, ние трѣбва да му платимъ 6.117.405 рубли. По курса, който ни е прѣдоставило то, именно 286/25 л. за 100 рубли, трѣбваше да платимъ 17.224.821/80 л., а ние искаме 17.250.000 л., т. е. съ 25.178/20 л. повече, като имаме прѣдъ видъ, че сега прѣводътъ на паритѣ може да изиска нѣкои особени разноси. Тѣй щото, имайте прѣдъ видъ, че думата „около“ не съдържа въ себе си нѣкой милионъ повече, а само 25 хиляди лева. Сжщо и другитѣ цифри въ слѣдующитѣ пера, за които тѣй сжщо е употребена думата „около“, съдържатъ въ себе си само нѣколко стотинѣ лева, и вѣроятно, Военното министерство ги е употребило тѣй, за да изкаже една кръгла сума. Прочее, въ това отношение народните представители могатъ да бждатъ повече отъ сигурни, че освѣтъ тѣзи 25 хиляди лева, които упоменавамъ, че сж повече, а тѣй сжщо и десетитѣ и

стотинитѣ въ слѣдующитѣ пера, нѣма да привинимъ нищо повече.

Нѣкой отъ г. г. народните представители — мисля, че бѣше г. Теодоръ Теодоровъ — казваше, че този законъ трѣбва да се поанализира малко, като се изхвърлятъ отъ него онѣзи пера, които не трѣбва да фигуриратъ въ него, или които би трѣбвало да се заплатятъ отъ другъ нѣкой кредитъ. Тѣй, напр., г. Теодоръ Теодоровъ казваше, че § 2 и § 3 би трѣбвало да се платятъ отъ този свърхсметен кредитъ, ако тѣ сж направени до демобилизацията. Споредъ свѣдѣнията, г. г. народни представители, които получихъ сега, разноските както по § 1, тѣй сжщо и по § 3 и по § 4 сж направени до 1 августъ 1913 г., т. е. до демобилизацията. По другото перо, четото — за канцеларията на българскитѣ ордени за доставенитѣ презъ врѣме на войната ордени, 150.000 л. — кажа се, г. г. народни представители, че тази сума трѣбва да се внесе въ параграфа по разноските за Върховното правителство, дѣто ежегодно се вписватъ за тази цѣль по 80.000 л. Азъ мисля, че тая идея е погрѣшна, защото толкова многото отличия, които се раздадоха на българскитѣ солдати и офицери презъ врѣме на войната, като прѣдизвикваха едни особени и голѣми разноси, не могатъ и не трѣбва да фигуриратъ въ онзи редовенъ параграфъ на обыкновенния бюджетъ, въ който се прѣдвиждатъ ежегодно по 80.000 л. за ордени. Това е, казвамъ, една извънредна разноска, прѣдизвикана отъ войната, съвършено случайно и врѣменно, и не можемъ да я платимъ, освѣтъ отъ извънреденъ свърхсметен кредитъ.

Нуждитѣ, за които сж похарчени 1.000.000 л. по точка 7 сж отъ деликатно естество: вѣрвамъ, че никой отъ васъ не би желалъ да се изнесатъ тукъ, въ Народното събрание, публично. За това ви моля да се съгласите да ви дамъ по тѣхъ обяснения въ комисията. Азъ съмъ напълно убѣденъ, че слѣдъ като чуете обясненията ми въ комисията, всички ще се съгласите, че сж направени редовно, правилно и въ интереса на страната. Ние внесохме този кредитъ отъ 1.000.000 л. въ този законопроектъ съ причината цѣль, щото днешното българско правителство, което пое отговорностъ за неговото изхарчване, да снесе отъ себе си всѣкаква по неговото изхарчване отговорностъ; налѣзваме се, че като ви обяснимъ пѣлнитѣ, вие ще се съгласите да го гласувате. Слѣдователно, не е правъ възгледътъ на г. Ляпчева ли бѣше — че помня кой народенъ прѣдставител бѣше — или другъ, който говорѣше, че даже народното представителство и да гласува кредита, съ това отговорността на правителството не пада; наопаки, ние внасяме този кредитъ за утвърждение, и това утвърждение да има за послѣдствие, правителството да не носи никаква отговорностъ за неговото изразходване, защото, когато ние ще ви изложимъ всичките нужди, за които сж похарчени тѣзи суми, и вие ги одобрите, не ще съмнѣние, че не може и рѣчь да става за нѣкаква отговорностъ въ бждѣе. Ето защо, азъ мисля, че народното прѣдставителство не направи единъ добъръ актъ спрямо интереситѣ на държавата, като се съгласи да изслуша обясненията по този кредитъ отъ 1.000.000 л. въ самата комисия, а сега да гласува проекта по принципъ.

Председателът: Които приематъ на първо четене законопроекта за допълнителен извънреденъ свърхсметен кредитъ отъ 33.722.000 л. за военни нужди, по който се изслушаха обясненията на г. министра на финансите, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Приетъ.

Законопроектътъ ще отиде въ комисията.

Приетлияме къмъ втория пунктъ отъ дневния редъ — първо четене на законопроекта за разрѣшени на Министерството на желѣзницитѣ, пощитѣ

и телеграфитѣ да сключи единъ държавенъ заемъ отъ 8.000.000 л. отъ капиталитѣ на Пощенската спестовна каса за построяване на държавни помѣщения за желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ.

Моля г. секретари да прочете законопроекта.

Секретаръ П. Панайотовъ: (Чете)

„Изложение на мотивитѣ

по законопроекта за разрѣшение на министра на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ да сключи държавенъ заемъ отъ 8.000.000 л. отъ капиталитѣ на Пощенската спестовна каса за построяване на държавни помѣщения на Министерството на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ и за телеграфо-пощенскитѣ станции и учрѣждения.

„Г. г. народни прѣдставители!

„Министерскиятъ свѣтъ съ II-то и XXXII-го си постановления, взети въ заседанията му отъ 6 мартъ и 8 априлий т. г. (протоколи №№ 25 и 38) ми разрѣши да внеса за разглеждане и гласуване въ сѣдницата сесия на Народното събрание законопроекта за сключване на 5% държавенъ заемъ отъ 8.000.000 л. отъ капиталитѣ на Спестовната каса, който да бѣде употребенъ за построяване държавни здания за помѣщения на Министерството на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ и на телеграфо-пощенскитѣ станции и учрѣждения, указани въ сѣщия законопроектъ.

„Мотивитѣ, които сж прѣдизвикали внасянето на този законопроектъ, сж слѣдующитѣ:

„Построяването на специално държавно здание на повѣреному ми министерство, въ което да се помѣстятъ всички негови централни управления, а именно: Главнитѣ дирекции на желѣзницитѣ, на постройкитѣ и на пошитѣ и телеграфитѣ, се налага както отъ нуждитѣ на службитѣ, така и отъ интереситѣ на държавното съкровище. Въ настоящия моментъ, централното управление на желѣзницитѣ се помѣщава въ двѣ отдѣлни частни здания, отдѣлени едно отъ друго и въ разни улици, за които се плаща 56.000 л. годишенъ наемъ, но които сж съвършено неудобни за службата, понеже стантѣ имъ сж недостатъчни, не добръ разпрѣдѣлени и пр. Независимо отъ това, вслѣдствие нарастването на желѣзопътната мръжа и увеличението на персонала при това управление, прѣдлежи да се наеме и трето отдѣлно здание, за което при сегашнитѣ сжлни наеми ще трѣбва да се заплатитѣ не по-малко отъ 20.000 л. годишенъ наемъ. Дирекцията на постройкитѣ до скоро се помѣщаваше само въ едно частно здание, за което се плаща 25.000 л. годишенъ наемъ и което сжщо така не отговаря на нуждитѣ на службата. Напослѣдътъ, обаче, по причина развитието на службата, биде наето второ здание, а сега прѣдлежи да се наеме и трето, така че общиятъ годишенъ наемъ за помѣщение на тази дирекция ще достигне до 40.000 л. минимумъ. Кolkото се отнася до Главната дирекция на пошитѣ и телеграфитѣ, само една частъ отъ нейнитѣ служби се помѣщаватъ въ държавното здание на централната поща; повечето отъ отдѣления и (Спестовната каса, техническото и счетоводнитѣ и пр.) се помѣщаватъ въ частни здания, за които се плаща приблизително 40.000 л. годишенъ наемъ и които сжщо сж тъй недостатъчни и неудобни, че службата се извършва при условни твърди врѣднѣ за интереситѣ и на публиката и на съкровището.

„По отношение на телеграфо-пощенскитѣ станции, въпросътъ е още по-важенъ. Отъ освободеностето и досега, телеграфо-пощенскитѣ станции сж се по-

мѣщавали, помѣщаватъ се и сега почти всички, въ частни наемни здания, по-голтѣмата частъ отъ които сж съвършено неудобни въ всѣко отношение. Отначало, когато и службата е била ограничена и персоналитѣ малкъ, това обстоятелство не се чувствувало много. Но днесъ въпросътъ за станционнитѣ помѣщения е въпросъ жизненъ, въпросъ за съществуването на самата служба. Въ санитарно-хигиеническо отношение тѣ помѣщения сж една отъ главнитѣ причини за физическото разстройство на чиновницитѣ и служащитѣ. Въ служебно отношение тѣ сж причина службата да не може да се развива въ много отъ градоветѣ, грѣшкитѣ, нередовноститѣ и злоупотреблениитѣ да растатъ постоянно и да не може да се упражнява надлежнитѣ контроли върху служебнитѣ дѣйстви на персонала. Има, обаче, градове, дѣто не може да се намѣратъ и таква лоши помѣщения и дѣто ние сме оставили напълно на волята и каприза на притежателитѣ на зданията, въ които се помѣщаватъ сегашнитѣ. Така напр., въ Русе станцията се помѣщава въ здание, за което се плаща 20.000 л. годишенъ наемъ. Въ нея работятъ около 160 души чиновници и служащи. Между това, вслѣдствие колективното оплакване на тѣх чиновници, една комисия отъ лѣкари и архитекти се е пропънала още прѣди четири години и е мотивиралъ протоколъ, че туй здание е врѣдно за здравето на служащитѣ. Обаче, въпрѣки тази комисиона и колкото то да е психически и неудобно, станцията е принудена да го държи и ще го държи, защото друго здание за помѣщение на станцията, на даже и по-лошо, въ Русе нѣма. Нѣщо повече. Ако на притежателя на зданието му скъсне, слѣдъ изтичането на контракта, да поиска да се удвои сегашниятъ наемъ, ще бѣдемъ принудени да се съгласимъ, защото освѣтъ че въ Русе, както вече казахъ, нѣма друго помѣщение за станция, но и само за прѣмѣстването на тази послѣдната, заедно съ всичкитѣ ѣ инсталации, отъ едно здание въ друго, ще трѣбва да разходваме не по-малко отъ 20.000 л., безъ да сме сигурни, че на слѣдующата година нѣма да бѣдемъ заставени да държимъ друго здание и да правимъ нови разходи. Телефонната мръжа въ сѣщия градъ се развива всѣки день, числото на телефоннитѣ постова се увеличава и нѣма вече какъ да се прокаратъ въздущнитѣ жпци прѣвъ града, безъ да се задрѣстятъ улицитѣ и безъ да се прѣчи на частнитѣ жилища на гражданитѣ. Налага се вече телефоннитѣ жпци да се прокаратъ въ подземни кабели, както това стана тукъ въ София. Но къмъ такава една мръжа не може да се пристѣпн, прѣди да се построи държавно здание за станцията, защото безсмислица ще бѣде да се харчатъ грамадни суми за прокарването на подземни кабели и за съвърдоточаването имъ въ чуждо частно здание, притежателътъ на което още на слѣдующата година може да поиска да бѣде опразнено, и станцията да бѣде принудена да търси и наеме друго въ съвършено друга частъ на града. Считамъ за нужно да забѣлѣжа, че за прокарването на подземнитѣ кабели се изискватъ не само много пари, но трѣбва да се разкриватъ цѣлъ редъ улици, а това прѣди както на движението, така и на санитарното състояние на града.

„Сжщо такава е положението и на телеграфо-пощенскитѣ станции въ другитѣ по-голтѣми градове, като Пловдивъ, Варна, Бургазъ, Пльвенъ, Търново и др. И тамъ, вслѣдствие на лошитѣ помѣщения, не може да се направи нищо за подобрието и развитието на службата. Въ Пльвенъ, за да се установи телефонната мръжа, трѣбвало е да се наеме за станция друго здание съ много по-голтѣмъ наемъ, защото въ старото помѣщение нѣмало никакъ мѣсто за тази служба. И ако слѣдъ изтичането на прѣдвидения въ контракта срокъ притежателътъ на повонастото здание поиска да се увеличи наемътъ на повече отъ

това, което му се плаща, ще трѣбва да отстъпимъ, защото прѣмѣстването на една телеграфо-пощенска станция отъ едно здание въ друго коштува въ градове като Плевенъ, повече отъ всѣкакъвъ наемъ и е съпроводено съ голѣми неудобства за службата. Прѣдлежи да се развалятъ свършено разнитѣ вътрѣшни инсталации, да се мѣстятъ телеграфнитѣ и телефонни линии по друго направление и пр.

„Станцията въ Бургазъ се помѣщава също така въ частно здание, което е много неудобно за службата и много нехигиенично. Прѣди нѣколко години тамъ се установиха градеки и междуградски телефонни съобщения, вслѣдствие на което това здание е станало свършено недостатъчно за всичкитѣ служби. При все това притежателятъ му поиска увеличаване на наема, или да му се освободи зданието, и, по нѣмане на друго подходяще здание, наемътъ биде увеличенъ.

„Прѣзъ румелийско врѣме, въ Стара-Загора е било построено едно правителствено здание за помѣщение на тамошната станция, състоице се само отъ двѣ малки стаи и единъ коридоръ. Слѣдъ три години това здание, вслѣдствие нарастването на службитѣ, станало недостатъчно и по тази причина била прибавена къмъ него една постройка отъ още двѣ малки стаи; но и слѣдъ това разширение, зданието се оказало пакъ недостатъчно и се прибавила още една трета постройка, също отъ двѣ стаи. Така скъпено, безъ никакъвъ планъ, безъ никакви удобства, туй здание служи днесъ за помѣщение на Старозагорската станция, въ която работятъ повече отъ 25 души чиновници и служаци, и тѣ просто се задушаватъ въ неговитѣ шестъ малки стаички. Поискано е било да се построи върху тѣзи стаи втори етажъ, за да може да се направи едно ново належаще разпрѣдѣление на службитѣ и за да остане мѣсто въ долния етажъ за телефонната служба, какъвто трѣбвало да се открие въ този градъ, но държавниятъ архитектъ, който билъ патоваренъ да изучи този въпросъ, се произнесълъ категорически, че за втори етажъ не може и дума да става, защото основитѣ на зданието били слаби, че мѣстото позволявало да се правятъ каквито и да било други пристройки и че, напротивъ, това здание трѣбвало вече да се събори, не само защото било неудобно и нехигиенично, но защото била една несолидна постройка, грозяща да се самосрути. Ето защо, за да се установи градеко и междуградско телефонно съобщение въ Стара-Загора, било наето за тая цѣль второ, частно, здание, далечъ отъ правителственото.

„Втори здания или пристройки къмъ тѣхъ сж били направени и за помѣщенията на Ямболската, Търновската и др. станции, но слѣдъ като сж били значително увеличени наемитѣ. А увеличението на наемитѣ сж искали и продължаватъ да искатъ почти всичкитѣ притежатели на станционнитѣ помѣщения. Но най-интересенъ е случаятъ съ зданието на Варненската телеграфо-пощенска станция, което е притежание на градската община. Не стига, че наемътъ на това здание е билъ увеличенъ отъ 5.500 на 12.000 л., но общината прѣдупрѣдила Дирекцията на пошитѣ и телеграфитѣ, че тя трѣбвало да освободи зданието, защото било нужно на самата община, за да групира въ него своитѣ общински учрѣждения, които сега се помѣщавали въ нѣколко частни здания. На комисията при Министерството на финанситѣ, която се занимава съ наемане здания за правителствени учрѣждения, било съобщено горното искане на Варненската станция, но такава не се намѣрило. Така че, сега стои откритъ въпросътъ: дѣ и какъ ще може да се прѣмѣсти една станция като Варненската, за която цѣль трѣбва да се харчатъ маса пари за разкопването на подземния кабелъ, за прѣмѣстването на телеграфнитѣ стѣлбове, за ново инсталирано на телефонната мрѣжа и пр.

„Изъ областта на въпроситѣ за помѣщението на стацинитѣ има единъ, който заслужава изключително внимание. Това е въпросътъ за извършването на телеграфо-пощенската служба по ония гари, дѣто се разклоняватъ желѣзнопътнитѣ линии и става размѣната служба между подвижнитѣ пощенски писалища и сухопътнитѣ трактове и пр.

„Така, напр., на Горноорѣховската гара се срѣщатъ въ едно и също врѣме по три-четири пощенски влакове, които се спиратъ повече или по-малко на раздалечъ единъ отъ другъ и въ продължение на нѣкакъвъ четвъртъ часъ или 20 минути, пощенскиятъ пътующъ персоналъ е заставащъ да прѣскача прѣзъ вагонитѣ и да оставя по платформитѣ маса писмовна кореспонденция и пратки, само и само да успѣе съ размѣняването на пошитѣ. При едно случайно закъснение на нѣкои отъ влаковетѣ, пътующиятъ куриеръ е длъженъ да оставя пощата за тоя влакъ на началника на телеграфо-пощенския клонъ при гарата, за да я прѣдаде, когато пристигне влакътъ. Между това, клонътъ се помѣщава въ една стаичка, която нѣма повече отъ 5 кв. м. и въ която едва сж загнѣздени апаратната масичка и една малка такава за писане, така че по необходимостъ пощата се оставя на перона подъ открито небе, въ всѣко врѣме. Навалицата на тая гара при срѣщата на влаковетѣ е известна всѣкому, за да е нужно да се изтъква тукъ, и всѣки може да си прѣдстави при каква сигурностъ става размѣняването на пошитѣ денемъ и нощемъ, лѣтно и зимно врѣме на тая гара при една такава обстановка. Началникътъ на клона, по липса на квартира, е принуденъ да пощува въ Горна-Орѣховица и, слѣдователно, по наложителна нужда да закрива клона вечеръ, тогава, когато му е възможно да си отиде пѣшкомъ въ Горна-Орѣховица. А резултатътъ отъ това, особено прѣзъ зимния сезонъ, е, че идещитѣ отъ Търново пощальонни за срѣща съ пошитѣ влакове по централната линия, нѣма дѣ да се спратъ, и сж принудени да стоятъ или на открито по перона, или-же въ чакалнята при публиката, като държатъ при себе си и пощата заедно съ всички цѣлности.

„На Мездренската гара става размѣняването на пощата за стацинитѣ лежащи по тракта Враца—Берковица—Фердинандъ—Ломъ—Видинъ и обратно, особено прѣзъ сезона, когато спиратъ параходитѣ. По нѣмане помѣщение на гарата, телеграфо-пощенскиятъ клонъ се помѣщава близо единъ километъръ далечъ отъ нея, така че пощальонитѣ, патоварени съ отнасянето и донасянето на пощата за горѣспомнатитѣ пунктове, очакватъ на перона, въ всѣко врѣме прѣзъ годината, пристигането на влаковетѣ, които на тая гара минаватъ прѣди и слѣдъ полунощъ. Размѣрътъ на пощата се състои отъ стотини човали и пакети съ писмовна кореспонденция, колетѣ, цѣнни и безцѣнни послѣлки, които се складирватъ на открито на перона до пристигането на влаковетѣ и се изхвърлятъ отъ пощенскитѣ вагони тамъ, дѣто случайно се попадне вагонътъ при спираването на влака. Всичко това става верѣдъ нощната тъмнина, въ врѣме на дъждъ и снѣгъ и можете да си прѣдставите доколко може да се разчита на сигурността на кореспонденциитѣ при такава една обстановка. Не по-малко е характеристично положението и на столицната гара, дѣто вечеръ се събиратъ нѣколко проходящи и отходящи влакове, и дѣто пощенската служба и до денъ днешенъ не разполага — пакъ по нѣмане на помѣщение — съ една експедиция, която да централизира размѣнната служба между подвижнитѣ писалища, както това съществува навсѣкждѣ въ другитѣ държави, дѣто се срѣщатъ влаковетѣ, съ които пътуватъ пощенскитѣ писалища. На това неудобство главно се дължатъ оплакванията, които се хроникиратъ ежедневно въ пресата противъ пощенската служба, прѣимуществено за погрѣшното опжтване

на вѣстниците, защото редакциите ги пращат късно вечер навреме на пощенските вагони и, по познание, слугите често пакти прѣдават вѣстниците за Южна-България на пощенския вагон въ писалището за Варна и, по нѣмание на време и физическа възможност, грѣшката се съглежда късно по линията и вѣстниците се повръщат обратно тукъ, за да бъдат изпратени съ сутринните влакове.

„На липса на помѣщение се дължи, дѣто пощенските кореспонденции и пратки се изхвърлят изъ вагоните на перона на Софийската гара, за да бъдат газени отъ навалищата и въ много случаи ограбвани. На липса на помѣщение на сжщата гара се дължи сжщо и нечутният скандалъ, който дълго време възбуждаше пресата и търговските камари противъ управлението на пощите — повече отъ 20 вагони пълни съ пощенски колетти, пристигнали отъ странство, стоиха съ седмици на гарата не разтоварени, защото нѣма покрито мѣсто, за да се разтоварят и да се обезмѣтят. Напразно публиката, особено търговците, рекламираха колетите си — повече отъ единъ вагонъ не можеше да се разтовари, а, вмѣсто разтоварения, сжщиятъ денъ пристигаше новъ сжщо пълненъ вагонъ, така че и вагоните стоиха заети, тогава когато имаше такава външна нужда отъ вагони, и колетите непрѣдадени на хората. Най-послѣ, пакъ по липса на помѣщение на Софийската гара, управлението на подвижните пощенски писалища, което службата налага абсолютно да бъде на гарата, се помѣщаваше въ града въ едно частно здание съ 6.000 л. годишенъ наемъ.

„Понеже става дума за помѣщенията на гарите, считамъ за неизлишно да констатирамъ факта, че на времето тия, които сж проектирали напите желѣзници, не само не сж имали съзнанието, че е невъзможна една рационална експлоатация на желѣзниците, ако тѣ не сж десервирани отъ една редовна телеграфо-пощенска служба, и че, слѣдователно, за тази служба трѣбва да бъде прѣдвидено по всички гари специално помѣщение, но изглежда, че тѣ не сж допущали даже, че впоследствие и желѣзнопътниятъ трафикъ у насъ ще се развие, защото нито едно отъ помѣщенията на гарите не се е оказало достатъчно даже за желѣзнопътната служба, та е станало нужда въ единъ сравнително краткъ периодъ къмъ повечето отъ тѣхъ да се правятъ, повече или по-малко неуспѣшни, пристройки. Жалото е, че и по-послѣ, при построяването на новите линии София—Шуменъ, Левски—Свищовъ, Пловдивъ—Нова-Загора, София—Кюстендилъ и пр., пакъ не сж били взети въ внимание нуждите на телеграфо-пощенската служба при гарите, защото и въ тия гари липсватъ надлежните помѣщения за тази служба. По тази причина днесъ помѣщения, и то твърди лоши, за телеграфо-пощенската служба има, както вече казахъ, само въ двѣ или три гари, а въ всичките други, дѣто сме въвели тази служба, тя се извършва въ частни здания извънъ гарите, така че ижниците не могатъ да прибѣгватъ до нейните услуги безъ рискъ да изтърватъ трѣна.

„Въпросътъ за помѣщенията на телеграфо-пощенските станции е билъ повдиганъ отъ Главната дирекция почти всѣка година, защото оплакванията противъ тия помѣщения сж били и сж постоянни. Обаче този въпросъ е билъ винаги отлаганъ съ обѣщание, че нужниятъ кредитъ ще бъде прѣдвиденъ въ бюджета за слѣдующата година. Цѣль редъ години, обаче, сж се изминали все съ сжщото обѣщание и все безъ никакътъ резултатъ. Това, което е могло да се добие, е построяването на сегашното телеграфо-пощенско здание въ столицата. Но и то не е направено тъй, както нуждата го е изисквала. Прѣди всичко, то не е поставено на подходящо мѣсто, нито пъкъ е построено въ размѣритъ, които

сж се изисквали, за да могатъ да се настанятъ въ него всичките телеграфо-пощенски служби въ града. Истина е, че въ самото начало то било прѣдвидено и построено само за помѣщение на телеграфо-пощенската станция и за тази цѣль щѣло да бъде достатъчно. Щомъ се свършило, обаче, Главната дирекция на пощите и телеграфите била принудена, по настоятелното искане на Министерството на просвѣщенieto, да се помѣсти и тя въ него и да отстъпи своето собствено здание за дѣвическа гимназия. По тази причина и това ново телеграфо-пощенско здание станало още въ първия моментъ неудобно и за телеграфо-пощенската станция и за Главната дирекция, и още на слѣдующата година пъкъ отъ отдѣленията на тази послѣдната е трѣбвало да се прѣмѣстятъ въ частни здания. Двѣ години по-късно пъкъ станало нужда да се увеличи числото на гшетата на Софийската пощенска станция, но понеже за тази цѣль въ новото здание нѣмало ни педи свободно мѣсто, извадени били телефонните кабинни въ частно здание, а станите, които тѣ заемали въ новото здание, били обръпнати на гшетата.

„Разширяването, прочее, на новото телеграфо-пощенско здание въ столицата се е налагало още отъ самото начало, като за тази цѣль се е изисквало да се откупи сжсѣдните до него двѣ частни къщи. По и този въпросъ, „по нѣмание на пари“ е билъ поставенъ въ архивата на отлаганията. Прѣди петъ години единъ непрѣдвиденъ случай станалъ причина да се откупи само едната отъ тия сжсѣдни къщи, която стърчи полусерутена, понеже само съ нея не се постига проектираното разширение.

„Обаче, днесъ разширяването на телеграфо-пощенското здание въ столицата се налага не само защото е тѣсно и неудобно за службата и не само защото пъкъ отъ отдѣленията на Главната дирекция и пощенските служби се помѣщаватъ въ частни здания, за които се плащатъ грамадни наеми, а защото ако не се пристъпи часъ по-скоро къмъ това разширение, държавата ще бъде принудена да плаща лихви и обезщетения и за неустойка къмъ задълженията си. Понеже сегашниятъ телефоненъ нумераторъ въ столицата се оказалъ недостатъченъ да удовлетвори постоянно растящото искане на телефонни постове, Министерскиятъ съветъ прѣзъ 1911 г. постановилъ да се купи отъ една германска фирма единъ телефоненъ нумераторъ за 10.000 абонати, за която цѣль билъ сключенъ надлежниятъ контрактъ, въ който е казано, че нумераторътъ трѣбва да бъде доставенъ франко вагонъ София прѣзъ текущата година. Но тъй като този нумераторъ, за прѣнасянето на който ще е нуженъ цѣль единъ тренъ, по голѣмината си, аксесуарите си, функциониранието си и пр., изисква специално и удобно помѣщение, Министерскиятъ съветъ е билъ сезиранъ въ сжщото време съ единъ докладъ отъ надлежния министъръ, за да се разрѣши, щото зданието на първата дѣвическа гимназия да бъде отстъпено, за да се построи въ двора специално помѣщение за телефонния нумераторъ, а въ зданието да се помѣстятъ телеграфо-пощенските учрѣждения, които сега сж по частни здания. Този докладъ, който носи дата 18 октомври 1911 г., го намѣрихъ въ Министерския съветъ, оставенъ безъ движение. Оказва се, че министърътъ на просвѣщенieto по онова време заявилъ на своя колега отъ пощите и телеграфите, че не билъ съгласенъ да отстъпи зданието на дѣвическата гимназия, вслѣдствие на което този послѣдниятъ се принудилъ да нареди чрѣзъ компетентните власти да се откупи двѣтъ частни къщи, сжсѣдни на телеграфо-пощенското здание на улица „Стефанъ-Карджакъ“. Всички формалности за тази цѣль били изпълнени, но, по нѣмание на кредитъ, а слѣдъ това по причина на войната, този въпросъ останалъ висящъ. И сега положението стои така: понеже нѣма въ

столицата помъщене за новия телефонен пумераторъ, то този последниятъ не ще може да се докара тукъ, защото немислимо е да се държи съ мѣсци и години на Софийската гара цѣлъ единъ трейъ неразтоваренъ, а ще трѣбва пумераториятъ да се задържи отъ самата фабрика въ Берлинъ, въ който случай, отъ една страна, ще бждемъ осакатени да плащаме на тази последната всевъзможни обезщетения, магазинажъ и пр., а отъ друга — ще останемъ безъ пумераторъ и, слѣдователно, исканията на публиката за телефонни постове пѣма да бждатъ удовлетворени.

Прѣзъ 1898 г., като се е имало прѣдъ видъ, че нашитѣ градове не бѣха още застроени както трѣбва и, слѣдователно, разполагаха съ още свободни мѣста и че ако не се запазятъ своевременно такива мѣста за построяване на телеграфо-почтенски станции, то съ врѣме държавата ще бжде принудена да плаща прѣсѣкно за отчуждаването на мѣста вече застроени, Главната дирекция на пощитѣ и телеграфитѣ се е обярнала съ окръжно до всичкитѣ градски кметства въ царството, съ което, като имъ изтъкнала: 1) че интереситѣ на гражданитѣ изискватъ, щото телеграфо-почтенскитѣ станции да се помѣщаватъ въ центри на града; 2) че повечето отъ градоветѣ, като незастроени окончателно по единъ утвърденъ вече планъ, разполагатъ още съ свободни общински мѣста, които не имъ струватъ нищо и отъ които биха могли да отсѣпятъ едно за телеграфо-почтенска станция; 3) че станциитѣ, които държавата ще построи на отсѣпенитѣ мѣста, ще бждатъ проектирани не само за да бждатъ удобни за службата, но да служатъ и за украшение на градоветѣ, и 4) че ако своевременно не се опрѣдѣли и отсѣпени мѣста за станции въ центри на града, то, по-късно, когато градоветѣ се застроятъ и пѣма да има свободни мѣста, държавата, за да не плаща голѣми суми за отчуждаване, ще бжде принудена да строи станциитѣ и въ такива квартали, които не сж въ центри на града, и пр., и пр. — помолила ги да се занимаватъ съ този въпросъ и да ѝ съобщятъ рѣшенитѣ си.

Повече отъ 50 градски общини сж се отзовали на тази покана и заявили, че турятъ на разположение на държавата исканиятѣ мѣста. Обаче и тази готовност на общинитѣ не е била използвана отъ тази последната. Отъ тогава се изминаха вече 15 години и нищо въ една отъ тѣзи общини не е построено здание за телеграфо-почтенска станция, и то все подъ прѣдлогъ, че нѣма пари. Да-ли отсѣпенитѣ отъ градскитѣ кметства свободни мѣста стоятъ още запазени за телеграфо-почтенски станции, не е известно. Твърдѣ е възможно, обаче, повечето отъ тѣхъ да сж вече застроени или пѣкъ продадени.

Безспорно е, че ако прѣди 20—25 години бѣше взето за правило всѣка година да се строи по една телеграфо-почтенска станция, като се прѣдвиждаше пужиятъ кредитъ въ обыкновенния бюджетъ, днесъ въ по-главнитѣ наши градове щѣхме да имаме сравнително много по-евтино построени специални здания за телеграфо-почтенската служба, която, благодарение на това, щѣне да се развива и извършва както трѣбва и приходитѣ ѝ щѣха да бждатъ най-малко съ 20% по-голѣми. Сега, обаче, при прѣтрупанитѣ бюджети, които имаме, едва-ли е допустимо да се иска за тази цѣль кредитъ по обыкновенния разходенъ бюджетъ. Подобни постройки могатъ да се прѣдприематъ само съ извънреденъ кредитъ или заемъ. Впрочемъ, съ такива кредити или съ специални заеми сж строрени телеграфо-почтенскитѣ станции и въ много други държави. Не виждамъ какво е прѣчило да дѣйствуваме и ние по сѣщия начинъ. И даже азъ намирамъ, че ако вземемъ за норма наемитѣ, които сега се плащатъ и които постоянно се увеличаватъ, държавата има безспоренъ интересъ да построи собствени телеграфо-

почтенски здания, като амортизира стойността имъ изключително съ наемитѣ.

„Както споменахъ и по-горѣ, за помѣщенито на телеграфо-почтенската станция въ Русе се плаща годишенъ наемъ 20.000 л., който прѣдставлява лихвата по 5% на единъ капиталъ отъ 400.000 л. Е добръ, съ 250.000 л., па даже и съ по-малко, въ Русе може да се построи едно великокопѣно и въ всѣко отношение удобно телеграфо-почтенско здание.

„За телеграфо-почтенската станция въ Пловдивъ се плаща годишенъ наемъ 15.000 л., който прѣдставлява лихвата на единъ капиталъ отъ 300.000 л. Въ този градъ Главната дирекция на пощитѣ и телеграфитѣ разположа съ собствено мѣсто въ центри на града, купено още прѣзъ 1900 г., за да се построи на него телеграфо-почтенска станция. Има ли съмнѣние, че съ 150.000 л. не ще може да се построи едно здание съ всичкитѣ удобства, които се изискватъ отъ службата и хигиената?

„Колкото се отнася до наема, който се плаща за помѣщение на повтреного ми министерство и разнитѣ телеграфо-почтенски учрѣждения въ столицата и който тази година ще възлѣзе на повече отъ 150.000 л. годишно, той е достатъченъ да покрие лихвитѣ на капиталата нужентъ за построяването на исканиятѣ държавни здания.

„Понсеже, както вече обяснихъ по-горѣ, за построяването на здания за държавнитѣ учрѣждения се изискватъ значителни кредити, които мажно се прокарватъ въ обыкновеннитѣ бюджети, и понеже, както сжко споменахъ, за тази цѣль въ повечето случаи другадѣ си служатъ съ извънредни кредити и даже съ заеми, азъ рѣшихъ да възприема мнѣнието да се оползотворятъ излишѣцитѣ отъ капиталитѣ на Спестовната каса, което мнѣние се сподѣли и отъ Министерския съветъ.

„Споредъ мене, нѣма другъ по-удобенъ начинъ да се тури частъ по-скоро край на едно положение, което може да ни докара катастрофи. Спестовната каса днесъ има единъ капиталъ отъ 72.000.000 л., който постоянно се увеличава. Публиката има, и основателно, такова силно довѣрие въ нея, щото и въ най-голѣмитѣ кризи у насъ тя не е мислила да си изтегля капиталитѣ, както това е ставало другадѣ. Миналата година, напр., Спестовнитѣ каси на пѣколко държави, малки и голѣми, сж имали дефицитъ, който обясняватъ изрично съ събитията на Балканитѣ, а нашата каса прѣзъ сжщата година, прѣзъ която обявихме и мобилизация и война, е имала единъ излишѣкъ отъ 3.500.000 л. Като се иматъ налице тия благоприятни условия, при които се намира Спестовната каса у насъ, азъ намирамъ, че е грѣхъ да не се използватъ нейнитѣ капиталы въ случай, и за това моля Народното събрание да одобри и гласува приложенния законопроектъ за единъ 5% заемъ отъ 8.000.000 л. отъ Спестовната каса, който заемъ ще се изтегли и употребѣи постепенно за построяването на най-необходимитѣ помѣщения, за които става въпросъ.

„Гр. София, 15 юний 1914 год.

„Министъръ на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ:

Н. Апостоловъ.

„Законопроектъ

за разрѣшение на Министерството на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ да сключи единъ държавенъ заемъ отъ 8.000.000 л. отъ капиталитѣ на Почтенската спестовна каса за построяване държавни помѣщения за желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ.

„Чл. 1. Разрѣшава се сключването на единъ заемъ отъ 8.000.000 л. по 5% годишна лихва отъ капита-

литъ на Пощенската спестовна каса, за смѣтка на държавното съкровище, съ срокъ отъ 50 години.

„Чл. 2. Тоя заемъ ще послужи за постройка на слѣдующитѣ държавни здания:

„1) построяване помѣщение за Министерството на желѣзницитѣ пощитѣ и телеграфитѣ (Главнитѣ дирекции на желѣзницитѣ, постройкитѣ и пощитѣ и телеграфитѣ) въ гр. София на държавното мѣсто между улицитѣ „Царь-Калоянъ“ и „Алабинска“;

„2) за изплащане стойността на отчужденитѣ имоти на софийския жител Димитъръ Ачковъ на ул. „Стефанъ Караджа“ и построяване на сѣщото мѣсто здание за новия централенъ телефоненъ пумераторъ;

„3) за разширяване сегашното помѣщение на столичната централна поща, откъмъ ул. „Левски“;

„4) построяване на специални здания за пощенски експедиции при гаритѣ въ София, Мездра и Горна-Орѣховица;

„5) за отчуждаване на мѣста и построяване нужнитѣ помѣщения за телеграфо-пощенскитѣ станции въ Търново, Бургасъ, Варна, Плевенъ, Пловдивъ, Русе, Стара-Загора и други, и

„6) за построяване на едно телеграфо-пощенско училище.

„Чл. 3. Заемътъ ще се употрѣби постепенно за горѣозначенитѣ цѣли, а лихвитѣ и погашенията ще се изплащатъ ежегодно отъ прѣдвиденитѣ въ бюджета кредити.

„Чл. 4. Съ изтегленитѣ постепенно суми отъ заема ще се задължава държавното съкровище, както и ще се завѣржава съ внасянитѣ ежегодно погашения“.

Прѣдседателятъ: Има думата г. Георги Данаиловъ.

Г. Данаиловъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Макаръ да излизамъ на трибуната, азъ ще бѣда кратъкъ; правя го това, за да бѣда по-добъръ чутъ, понакъе говоря тихо.

Законопроектътъ, който ни се прѣдлага отъ г. министра на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ, е, както виждате, съставенъ отъ двѣ части: отъ една страна, се иска разрѣшение отъ Народното събрание, за да се направятъ извѣстни постройки, т. е. да се удовлетворятъ извѣстни нужди на телеграфо-пощенската служба въ страната, а, отъ друга страна, се показва на срѣдствата, съ които би могло това министерство да си послужи за по-скорошното удовлетворение на тѣзи свои пужди — построяване здания за телеграфо-пощенскитѣ учрѣждения. Така както сж изложени мотивитѣ — споредъ мосто разбиране, тѣ сж по-скоро единъ докладъ за тѣзи нужди на телеграфо-пощенското управление, отколкото единъ мотиви за законопроектъ, но, отъ друга страна, сж доста обстояни — тѣ ни даватъ едно освѣтление за пуждата, върху която се е поставилъ г. министърътъ на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ, която пужда, безспорно, е една пажична пужда, особено като се вземе прѣдъ видъ, че телеграфо-пощенското управление е поставено на извѣстни технически основи, които сж често пжти не, ами най-първото условие за да може то да функционира правилно. Ако за много държавни учрѣждения трѣбва да има държавни здания, толкова повече трѣбва да има такива за телеграфитѣ и пощитѣ, особено за телефонитѣ, защото тѣхното функциониране, безспорно, е свързано съ извѣстни технически приспособления, които не могатъ така лесно да се мѣстятъ отъ едно здание въ друго, а трѣбва да бѣдатъ поставени на едно постоянно мѣсто. Всичко туй е така. Ако, казвамъ, е въпросъ за нуждитѣ, които се изказватъ тукъ, на телеграфо-пощенското управление, за постройката на специални здания, не вѣрвамъ да се намѣри нѣкой отъ насъ да противорѣчи; нуждитѣ

трѣбва да признаемъ. Но втората половина на този законопроектъ е, която може да възбуди, вѣрвамъ, доста голѣми съмнѣния у всички г. г. народни прѣдставители — да-ли е така правилно поставена, както първата, да-ли дѣйствително по този начинъ може да се удовлетворятъ нуждитѣ, които се изтъкватъ и които тѣй добръ и категорично сж изразени въ мотивитѣ на г. министра на желѣзницитѣ. Г. г. народни прѣдставители! Струва ми се, че въ тази половина на законопроекта има една грѣшка, и азъ съмъ убѣденъ, че народното прѣдставителство, па и г. министърътъ ще обърнатъ внимание върху пѣ-колкото бѣлѣжки, които ще направя тукъ, па, може-би, и ще се съгласите съ мене, за да се внесе въ тази работа една по-голѣма правилностъ, защото по принципъ не вѣрвамъ да бѣде нѣкой противъ нея, включително и групата, която прѣдставлявамъ и отъ името на която съмъ излѣзълъ на трибуната на Народното събрание. Та, казвамъ, втората половина на законопроекта има нѣкои неправилности, върху които трѣбва да обърна вниманието на г. министра и които ще ми бѣде позволено да ги кажа тукъ, макаръ и накратко.

Най-напрѣдъ, нуждитѣ сж нужди, но съмтамъ, че начинътъ по който г. министърътъ изисква отъ насъ да удовлетворимъ тѣзи нужди, не е правиленъ. Чл. 15 отъ закона за отчетността е едно отъ най-категоричнитѣ постановления въ това законодателство. По този членъ се изисква, щото по-напрѣдъ, прѣди да се искатъ отъ Народното събрание каквито и да било кредити, нуждитѣ, за които тѣзи кредити ще се харчатъ, да бѣдатъ признати отъ Народното събрание, т. е. да бѣдатъ гласувани съ законъ. Слѣдователно, първото нѣщо, което трѣбваше, споредъ мосто разбиране, да се направи — и въ това отношение е особено заинтересованъ г. министърътъ на финанситѣ; азъ ще дойда послѣ върху този въпросъ — трѣбваше г. министърътъ на желѣзницитѣ, ако намира, че управлението му се пуждае отъ тѣзи и тѣзи здания, както ги е изброилъ въ законопроекта, да внесе единъ законопроектъ и да поиска разрѣшение за удовлетворението на тѣзи материални пужди. Това е поне постановлението на закона, противъ което не може да отиде дори и Народното събрание.

По-нататѣкъ. Ако Народното събрание признае, по чл. 15 отъ закона за отчетността, че тѣзи пужди сж досущъ необходими, т. е. въведе ги въ законъ, тогава пѣкъ азъ мисля, че не е г. министърътъ на желѣзницитѣ, или г. министърътъ на просвѣтата, или който да бѣде другъ, който може да внесе законопроектъ, макаръ че въ нашата законодателна практика е имало нѣщо подобно, за да иска той да сключи заемъ за нуждитѣ на своето министерство. Мисля, че по закона за отчетността това е неправилно, защото г. министърътъ на финанситѣ е, който разнолага съ приходитѣ на страната, и той трѣбва да внесе законопроектъ, да иска отъ насъ да му разрѣшимъ да сключи заемъ за удовлетворението на тѣзи и тѣзи пужди, признати отъ Народното събрание съ законъ. Това е втората поправка, върху която бихъ желалъ да обърна вниманието на г. министра на желѣзницитѣ, защото ти е наложена отъ самото наше законодателство и не тѣри отъ никого критика и опровержение.

Д. Кьорчевъ: Нуждитѣ не могатъ да се констатира отъ камарата, защото тя не управлява, а контролира управлението.

Г. Данаиловъ: Камарата не ще констатира нуждитѣ, които г. министърътъ иска да удовлетвори, а ще издаде законъ, за да разрѣши кредити за покриването на тѣзи пужди. Като казвамъ пужди, азъ ги разбирамъ въ формата на пари, които сж необхо-

дими на г. министра, за да направи тѣзи постройки, които иска.

Но, независимо отъ това, има и другъ единъ въпросъ, върху който искамъ да обърна вниманието на г. министра и на почитаемото народно прѣдставителство и по който, вървамъ, пакъ ще се съгласятъ съ мене, а именно въпросътъ за покриване на този кредитъ. За да могатъ да се построятъ тѣзи здания, г. министърътъ на желѣзницитѣ иска отъ насъ да му разрѣшимъ да сключи заемъ отъ Пощенската спестовна каса въ размѣръ на 8,000.000 л. — или колкото и да бѣде — които пари да бѣдатъ употребени послѣдователно за тази цѣль. Азъ намирамъ, че това противорѣчи, както на закона за спестовнитѣ каси, който, както знаете, съставлява частъ отъ общото положение за пощитѣ и телеграфитѣ, така сѣщо противорѣчи и на опова назначение, което иматъ спестовнитѣ каси у насъ. Г. г. народни прѣдставители! По подражане на други държави, и у насъ се създадоха спестовни каси при пощитѣ съ закона отъ 1895 г. и послѣ се поправи този законъ въ 1906 г., като се разшири, безъ да се измѣни нѣкои отъ основнитѣ положения въ организацията на спестовнитѣ каси. Споредъ този законъ, който, безспорно, е задължителенъ и за самото правителство, па и за самото народно прѣдставителство, спестовнитѣ каси като-че-ли прѣдставляватъ едно учрѣждение само за себе си, т. е. спестовнитѣ каси като-че-ли сѣ сами едно юридическо лице, единъ господарь на капиталитѣ, които притежаватъ, а на Министерството на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ, собствено на Дирекцията на пощитѣ и телеграфитѣ е повѣрено само да събира и пази тѣзи пари и да ги употребява по единъ особенъ начинъ, строго показанъ въ закона. Единъ голѣмъ въпросъ е — може-би, у насъ още не е повдигнатъ, струва ми се, на други мѣста е повдигнатъ — капиталитѣ на спестовната каса могатъ ли да бѣдатъ на разположение на държавата, респективно на Министерството на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ? Азъ мисля, че по никой начинъ не, и ако въ туй отношение сѣ правени нѣкои грѣшки, тѣзи грѣшки, колкото отиваме по-нататъкъ, не трѣбва да ги допускаме. Въ чл. 181 на закона за спестовнитѣ каси е казано — ми се струва, че туй положение най-малко се разбира у насъ; не става дума за г. министра, но за управлението, което се грижи за нуждитѣ на спестовнитѣ каси — че когато единъ спестителъ вложи една сума — споредъ закона, може да вложи до 2,000 л. — може да поиска съ тѣзи спестени пари да се купятъ цѣнни държавни или други книжа; той може да обърне своето вземане отъ моментално изискуемо — това асѣж значи спестовна книжка, да може носителътъ ѝ да се явява въ всяко врѣме и да си получава паритѣ назадъ — въ срочно. Когато се обърне и поиска моята сума, която е спестена, да се вложи въ държавни цѣнни книжа, значи, мосто вземане не е изискуемо въ всякъ моментъ, а имамъ на разположение само тѣзи цѣнни книжа, които се пазятъ отъ управлението на спестовнитѣ каси. Какъ могатъ да бѣдатъ употребени сумитѣ на спестовнитѣ каси, е казано въ закона.

По-нататъкъ има другъ членъ, 198, който така сѣщо е категориченъ. Спестовнитѣ каси плащатъ една извѣстна лихва, 4%, на спестителитѣ, а самитѣ тѣ поставятъ паритѣ въ Българската народна банка на депозитъ и тя имъ плаща плюсъ $\frac{1}{2}\%$, отъ което се получава единъ изливъ, който е за управлението и изобщо за другитѣ нужди на тѣзи каси. Освѣтъ туй, въ този членъ на закона е казано — нака бѣдемъ на ясно — че капиталитѣ, които се събиратъ въ спестовнитѣ каси, могатъ да се взематъ и въ цѣнни книжа. Тия сѣ положенията, други нѣма.

Прѣди всичко, при наличността на тия положения, трѣбва да си поставимъ въпроса: можемъ ли ние да разрѣшимъ на г. министра на обществени тѣ сгради — особено обръщамъ внимание на „общественитѣ сгради“ — да сключи заемъ отъ спестовнитѣ каси? Тѣй както е законътъ за спестовнитѣ каси, мосто разбираме е, че не можемъ, защото спестовнитѣ каси сѣ учрѣждение подъ надзора на държавата, тѣ не сѣ по никой начинъ държавно учрѣждение. Когато спестителътъ, български гражданинъ, влага своитѣ 20, 30, 100, 1,000 л., той знае, че има единъ, който отговори, че тия пари нѣма да се изгубятъ и че ще му бѣдатъ повърнати. Съ тия пари държавата не може да разполага друго-яко, освѣтъ да ги има въ всякъ пѣтъ на разположение, защото не само у насъ — бихъ могълъ да ви приведа много примѣри даже отъ чужбина, дѣто хората спестяватъ по-големи суми — по навѣждѣ въ спестовнитѣ каси малкитѣ спестявания, до 100 л., сѣ много на брой, отъ 100 до 200 сѣ по-малко, отъ 200 до 1,000 л. сѣ още по-малко. Тия спестявания се правятъ, за да ги има спестителътъ на бърза рѣка — дотрѣбватъ му, явява се въ спестовната каса, взема ги, услужва си и пакъ ги внася. Трѣбва да се има прѣдъ видъ и тази банкова страна на въпроса. Сумата, която се влага въ спестовнитѣ каси, не е отъ депозититѣ, които могатъ да се парекатъ дългосрочно, за които може да се прѣдполага, че ще стоятъ по-дълго врѣме и да разполага държавата съ тѣхъ, а тѣ сѣ влогове, които могатъ да бѣдатъ поискани въ всяка минута, и държавата трѣбва да ги има на разположение, за да ги повърне. Та, поставямъ въпроса: може ли при тия условия да се разполага така съ капиталитѣ на спестовнитѣ каси, щото да ги обръщаме въ заеми, което ще каже да издадемъ облигации за 8,000.000 л., които ще носятъ извѣстна лихва и които ще бѣдатъ погасени за извѣстно врѣме? Когато тия 8,000.000 л. се подирятъ — това е вѣроятно да стане единъ денъ, така опериратъ банкитѣ — нѣма ли държавата да се намѣри въ затруднение да може да ги повърне? Та, сто защо съ такова едно учрѣждение, което разполага само съ дребни влогове, които влогове се смѣтатъ, че сѣ на разположение на вложителитѣ въ всякъ моментъ, мѣчно е да се прави такава финансова операция, която има дългосроченъ характеръ. Истина е — и, ми се струва, това г. министърътъ ми върази тихо — че макаръ тия влогове да сѣ внесени съ намѣрение да се теглятъ въ всякъ пѣтъ за малки нужди, врѣмето е научили управлението на пощитѣ и телеграфитѣ, че голѣма частъ остава въ недвижение. Обърнете послѣдната статистика, която се даде въ „Държавенъ вѣстникъ“, и ще видите, че тази година прѣвъ априлий, май и юний сѣ внесени 10 милиона лева, а изтеглени 9, значи, има остатъкъ, но на въ всякъ случай движението е такова, че не може да даде право никому — и азъ нѣма защо да се простирамъ на подробноститѣ, теорията не го позволява — съ паритѣ на онзи, който ги е внесълъ да оперира на кратъкъ срокъ, да се правятъ операции на дълъгъ срокъ. Ето защо, азъ смѣтамъ, че е неудобно и много опасно да не би държавата да се намѣри въ затруднение, защото тя ще отговори за паритѣ въ спестовнитѣ каси, когато бѣдатъ поискани. Истина е, че въ врѣме на миналата война спестяванията не се изтеглиха, напротивъ, като-че стагнаха по-големи — има една разлика единъ изливъ отъ $3\frac{1}{2}$ милиона; това е показано въ мотивитѣ на г. министра — по сѣ пакъ азъ обръщамъ вниманието на почитаемото народно прѣдставителство върху туй въпросъ: можемъ ли ние да рѣшимъ да разполагаме съ капиталитѣ на спестовнитѣ каси, за да правимъ заемъ на едно министерство, респективно на Министерството на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ, макаръ за

едни нужди, които сж доказани, явни и пазожителни — въ това отношение споръ не може да има?

Но, г. г. народни прѣдставители, има и другъ единъ много важенъ въпросъ, върху който пакъ така също ще си позволимъ да обърна вниманието ви, на ще си позволимъ да обърна вниманието и на г. министра на финанситѣ, пазителитѣ, господаритѣ на трезора у насъ. Спестовнитѣ каси, откажъ съществуватъ у насъ, навикнаха, защото сж задължени отъ закона, да внасятъ сумитѣ си въ Българската народна банка; последнитѣ прави своята сметка, дава $\frac{1}{2}\%$ повече лихва, отколкото спестовнитѣ каси плащатъ на вложителитѣ, и банката навикна да разполага съ една известна сума. Вие казвате, че въ днешния моментъ е 72 милиона лева, но има една частъ отъ 30 и нѣколко милиона, вложена въ цѣпни книжа, тъй че не сж толкова. Забѣлжете, че единъ отъ най-големитѣ източници на Българската народна банка като депозиторъ, сж спестовнитѣ каси. Българската народна банка се рѣши на финансова реформа и направи опити да изтласка частнитѣ депозитори изъ своитѣ каси, само защото имаше задъ гърба си спестовнитѣ каси, чрѣзъ които влизаха толкова голѣми суми, и защото не можеше да утилизира другитѣ частни вносове въ своитѣ операции. Но г. министърътъ на финанситѣ всѣка минута се обръща къмъ Българската народна банка; търговецитѣ, фабрикантитѣ и всѣки български гражданинъ, който желае да работи съ кредитъ, се обръща така също къмъ Българската народна банка и тя трѣбва да има своитѣ ресурси. Днесъ азъ не виждамъ, като оставимъ настрана банкнотното обръщение, емисията на банкнотитѣ, по-големъ източникъ на ресурси за тази банка отъ спестовнитѣ каси. И би било голѣма грѣшка отъ страна на г. финансовия министъръ, ако той допусне, щото отъ влоговетѣ на спестовнитѣ каси да се правятъ заеми и по такъвъ начинъ да се тегли отъ тамъ, да се изваждатъ отъ разпореждането на банката влоговетѣ на Спестовната каса. Съ това не че Народната банка ще се намѣри въ затруднение, но може да бѣде поставена въ условие да измѣни своята депозитна политика, да търси други срѣдства и да стане една пертурбация, която не е въ полза за финансовото обръщение въ страната.

Най-сетѣ, за да бѣда кратъкъ, искамъ да обърна вниманието ви и върху другъ единъ въпросъ. Г. министърътъ на желѣзницитѣ внася законопроекта и казва за какво ще изхарчи сумитѣ, но законопроектътъ носи едно название, а фактически цѣлътъ му е друга. Чл. 1 казва: „Разрѣшава се сключването на единъ заемъ отъ 8.000.000 л. по 5% годишна лихва“, а въ другитѣ членове се казва за какво ще се употребѣи. Макаръ заемътъ да е отъ управлението на спестовнитѣ каси, но все-таки има известенъ редъ за издаването на облигации: напр., да-ли ще бждатъ облигациитѣ al pari, колко врѣме ще заеме погашението и т. п. — тѣ сж нѣща, които така също по законодателенъ редъ се уреждатъ. Азъ смѣтамъ, че би трѣбвало г. министърътъ на финанситѣ, ако намира, че това е добро, че той може да си служи съ капиталитѣ на спестовнитѣ каси за свои цѣли, да внесе единъ законопроектъ, да покаже какъ ще бѣде направенъ този заемъ, и тогава да го тури на разположение на г. министра на желѣзницитѣ, който отъ своя страна да внесе законопроектъ, въ който точно да бѣде означено, помѣщения за кои пощенски учрѣждения ще бждатъ направени. По такъвъ начинъ ще имаме редъ въ тази работа. Ми се струва, г. министърътъ знае, че въ тѣхно врѣме, или по-рано, Министерството на просвѣщенieto сключи заемъ отъ Земледѣлската банка за направа на училища, и които общини се пхитриха, можаха да използватъ заема и да си направятъ здания, обаче, ония общини, които имаха най-лоши училища, най-малко го из-

ползуваха; които имаха спосни училища, тѣ си построиха нови. Та, казвамъ, въ туй отношение необходимо е въ закона да бѣде категорично наредено вѣрнко това.

Но, г. г. народни прѣдставители, даже ако бихте се съгласили съ тия положения, че може финансовиятъ министъръ да сключи единъ заемъ и да го тури на разположение на г. министра на желѣзницитѣ, има другъ единъ въпросъ, който можемъ да намѣримъ, че сега не е поставенъ на дневенъ редъ, но който е тѣсно свързанъ съ спестовнитѣ каси и който неспирѣнно трѣбва да се повдигне. Какво учрѣждение е Спестовната каса? Казахме държавно, или поне подъ закрилата на държавата се събиратъ тѣзи пари, тѣ ги пази и оперира съ тѣхъ като банка, но фактически тя е банково учрѣждение. Една спестовна каса не е само пощенска. Въ Америка има 22 милиарда лева вложени въ спестовнитѣ каси и не сж държавни учрѣждения; въ Франция има 9—10 милиарда лева внесени въ такива каси, но не сж държавни. Искамъ да кажа, че е вѣрно у насъ да се загрижимъ за по-доброто уреждане на спестовнитѣ каси. Не бива да се смѣтне, че отивамъ съ своитѣ идеи къмъ нѣкакъвъ краенъ демократизмъ; но по-неже тѣзи пари въ спестовнитѣ каси сж пари на спестителитѣ, трѣбва да се даде възможностъ тѣмъ да опериратъ не лично, но да участвуватъ въ управлението на самитѣ спестовни каси, и когато се създаде една такава пощенска спестовна банка, въ която по изборъ или по другъ начинъ да има централно управление, както има въ Централната кооперативна банка, и да взима участие въ управлението всѣки вложителъ, чрѣзъ изборъ, тогава би могло да се третира отъ страна на г. финансовия министъръ съ управлението на централната пощенска спестовна каса, за да му се каже може ли да му даде на разположение една или друга сума. Така разбирамъ, защото тѣзи пари сж на спестителитѣ, а държавата е гарантъ и нищо повече.

Тия сж нѣщата, които искахъ да спомена. Вѣрвамъ, че ще бждатъ взети въ внимание отъ г. министра на желѣзницитѣ и отъ г. министра на финанситѣ, и този законопроектъ ще бѣде поправенъ въ опази форма, въ която асж законитѣ на страната нареждатъ да бѣде направенъ.

Прѣдседателътъ: Има думата г. д-ръ Никола Сакаровъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: (Отъ трибуната) Г. Данаиловъ обърна вниманието на нѣколко формални съображения, които азъ смѣтамъ за нужно да подчертая и на които ще искамъ да дамъ пояснения по същество, за да можемъ толкова по-сигурно да убѣдимъ г. министра на финанситѣ въ доброто намѣрение, което ни ръководи въ дадения случай.

Мотивитѣ, които е далъ г. министърътъ на желѣзницитѣ къмъ този законопроектъ за заема, сж, по мое разбиране, много изчерпателни. Г. министърътъ на желѣзницитѣ, относително нуждата отъ централни помѣщения за неговото вѣдомство тукъ и относително нуждата отъ подобни помѣщения въ провинцията, е казалъ въ мотивитѣ това, което, наистина, на негово мѣсто всѣки трѣбваше да каже, защото повече асж нѣма какво да се каже по тази пужда. Нѣщо повече. Даже г. министърътъ е допѣтилъ дотамъ, да възприеме окончателно тази пужда, въ този нейнъ смисълъ, както тя вече отъ десетина години се проновѣдва отъ чиновницитѣ по неговото вѣдомство, които сж най-живо заинтересовани отъ добри помѣщения, които иматъ най-големъа потребба отъ хигиенични здания и които най-много сж били изложени тѣмо на тѣзи неприятности, съ които ни занимава г. министърътъ на желѣзницитѣ въ своитѣ мотиви. Вѣне врѣме, когато пѣконъ отказаха знатието на тѣзи искания на организацията на него-

ветъ чиновници и служаци; обаче съ тѣзи мотиви г. министърътъ на желѣзницитѣ дохожда да каже най-сетнѣ, че дѣйствиелно тѣ сж били справедливи, и сега пристѣпва къмъ частичното тѣхно удовлетворение. Затова, смѣтамъ, г-да, че за нуждата отъ тия здания не трѣбва да се спори. Само че азъ мисля да кажа нѣщо по-широко по този въпросъ. Азъ мисля, че този въпросъ трѣбваше да излѣзе като елементъ на една система за общо построяване на държавни здания за държавнитѣ канцеларии. Не само за желѣзницитѣ и пошитѣ, не само по вѣдомството на г. министра на желѣзницитѣ, но и по вѣдомството на г. министра на финанситѣ на първо мѣсто трѣбва да се поискатъ здания, защото голѣма частъ отъ неговитѣ чиновници се помѣщаватъ въ частни здания, откогато сжществувал неговото вѣдомство. Особено централното помѣщение, въ което и той се намира, не прилича на канцелария; съ изключение на неговата стал, всичко друго е лошо, нехигиенично и непригодно за работа на неговитѣ чиновници и служаци; сума хора сж измръли отъ влагата и нехигиеничността на това помѣщение. Сжщото се отнася и до другитѣ министерства.

(Прѣдседателското мѣсто заема подпрѣдседателъ г. д-ръ С. Иванцовъ)

По отношение постройката изобщо на тѣзи здания, г-да, азъ смѣтамъ, че толкова по-належаща длъжностъ на Народното събрание е да се занимае съ този въпросъ, защото въпросътъ за наемитѣ, които държавата плаща за тѣзи здания, е единъ въпросъ, който играе голѣма роля въ сжщността на живота, особено въ София. Ще ви напомня, г-да, че повече отъ единъ милионъ лева плаща държавата наеми само въ София за своитѣ канцеларии, и че тѣзи канцеларии се помѣщаватъ въ частни къщи, които сж строени за съвършено други нужди — много за хотели, други за ресторанти или за частни жилища — а сетнѣ ги приспособяватъ за канцеларии и въ тѣхъ чиновницитѣ отъ разнитѣ вѣдомства работятъ по 3, 5, 10, 15 години. Влиянието на тѣзи наеми, които държавата плаща въ прѣдплата ежегодно и които сж контрактирани за 2—3 години, е такова, че всѣка съседна къща за живѣне, или за магазинъ, или за друго заведение, пожелава увеличаване на своя наемъ и по този начинъ посжжаватъ въобще наемитѣ въ цѣлия кварталъ и изцѣло въ града. Ако тръгнете въ София отъ кварталъ на кварталъ, навсѣкждѣ ще видите по една фирма на нѣкое държавно учрѣждение, и то въ къща, която довчера вие сте знаели, че е служила за частно жилище на нѣкого си, и всѣки единъ отъ чиновницитѣ въ тѣзи помѣщения ще ви каже, че сж поставени съсѣмъ злѣ, живѣятъ най-нехигиенично и работятъ при условия съвършено негодни за службата. Ако отидете въ провинцията и тамъ ще намѣрите сжщото — други 1½—2 милиона лева държавата плаща за наеми на своитѣ канцеларии. Това, което тукъ въ законопректа г. министърътъ на желѣзницитѣ ни описва, дѣйствиелно, е една иллюстрация за неговото вѣдомство, която иллюстрация може да бѣде разширена по отношение всички вѣдомства съ сжщото право и сжщото основание. И менъ ми е приятно само дотолкова, доколкото г. министърътъ признава това, че е необходимо да вървимъ къмъ по-добро, а иначе е печално, че това състояние се търпи 36—37 години и че днеска още гниятъ дребни чиновници въ тѣзи помѣщения въ провинцията.

Ако така е поставенъ въпросътъ, г-да, азъ мисля, че и г. министърътъ на финанситѣ и по този мотивъ, независимо отъ тѣзи, които изнесе г. Данаиловъ, трѣбва да образува една цѣла система, единъ планъ за постройка на всички помѣщения, па тогава да се търси начинъ, по който тази нужда ще бѣде удовлетворена: да-ли по частенъ концесионенъ

пжтъ, или чрезъ заемъ отъ държавата, направенъ въ формата, подъ която г. министърътъ на финанситѣ е трѣгналъ да го сключва и за който ще има да кажа доколко ще бѣде полезна, или штътъ чрезъ заемъ подъ друга форма. На всѣки начинъ, въ единъ пжтъ трѣбва да влѣземъ. Азъ ще съжалявамъ, ако г. министърътъ на желѣзницитѣ и г. финансовиятъ министъръ се задоволятъ само съ туй, което сега вършатъ — то ще бѣде недостатъчно. Ние не трѣбва да започваме тѣй, че слѣдъ като изчерпимъ възможността да използваме сумитѣ, напр., на Спестовната каса, или на гражданския пенсионентъ фондъ, или на други влогове въ банката, да спремъ; но никакъвъ начинъ това не трѣбва да бѣде. Азъ даже прѣдполагамъ, че ако се възприеме системата на заемъ, макаръ да се касае за огромна сума, тя веднага ще се рентира, защото, както ви казахъ, общата сума на наемитѣ, които държавата плаща, за държавнитѣ помѣщения въ цѣла България, е 3 милиона лева, а само за София — повече отъ единъ милионъ; въ 1911 г. е била близо единъ милионъ, сега е съ 150 хиляди лева повече, а прѣдполагамъ, че 1.200.000 лв. кръгла сума се брой въ София за наеми.

Не за пръвъ пжтъ нашата държава прибѣгва къмъ строение на здания отъ влоговетѣ въ Народната банка. Азъ имамъ прѣдъ видъ закона, съ който се разрѣши заемътъ отъ 20 милиона лева на Министерството на народното просвѣщение, като се имало прѣдъ видъ пенсионния фондъ по гражданското вѣдомство, или по-право отъ влоговетѣ на Народната банка — единъ видъ вътрѣшенъ заемъ отъ Народната банка — за общинитѣ и окръжнитѣ свѣти, които ще строятъ училища въ своитѣ области, та по този начинъ постепенно да се създадатъ училища тамъ, където нѣма. Но, както тогава, така и сега, въ този случай, първиятъ недостатъкъ е този, който ви посочи г. Данаиловъ. Г-да! Вънъ отъ закона за отчетността по бюджетта, Народното събрание е създало единъ законъ за организацията на администрацията на държавнитѣ дългове. Този законъ имаше едно много хубаво намѣрение, което е желателно да се осжществи. Намѣрението бѣше да се емащипира по възможностъ службата на държавнитѣ дългове отъ администрацията на финансовия министъръ и съ това да се създаде повече гаранция и убѣждение за гаранция у кредиторитѣ на държавата, които да смѣтатъ, че има едно приближително автономно учрѣждение, което се грижи за доброто и наврѣмненото погашение на сумитѣ и на тѣхнитѣ лихви. Азъ не знамъ, защо г. финансовиятъ министъръ въ дадения случай, като номиналенъ прѣдставителъ на това учрѣждение, не излѣзе тъкмо той съ проектъ за заема и да каже пакъ, че на министра на желѣзницитѣ ще се разрѣши кредитъ за постройка на здания. Това въ нищо нѣмаше да попрѣчи на неговата компетенция, а, напротивъ, ще помогне за онази хармония, която финансовиятъ министъръ е длъженъ да пази въ стопанисването на държавнитѣ срѣдства. Финансовиятъ министъръ е пазителъ на държавната кесия. Въ миналата сесия имаме случай да се обяснимъ съ него на нѣколко пжти въ свѣзка съ военния бюджетъ отъ това гледище, че е потребно неговото око да бди навсѣкждѣ, защото неговата отговорностъ е навсѣкждѣ. Г. финансовиятъ министъръ по този въпросъ тукъ каза, че ще направи съотвѣтнитѣ сондажи и ще даде едно оформяване на кредититѣ, потребно за доброто производство и контролиране на разходитѣ. Това е необходимо. Това не ще бѣде двойна работа на камарата, това не ще бѣде двойно упражненіе на кредититѣ. Този кредитъ, напр., несъмнѣно ще се упражни отъ министра на желѣзницитѣ — търговетѣ ще се произвеждатъ при министра на общественитѣ сгради и благоустройството съ негово съгласие и уплѣване, както и всичката мобилировка на зда-

нията ще се извърши отъ него, обаче платежитѣ ще ставатъ чрезъ финансовия министъръ. Отношението съ Народната банка не може да има никакъ другъ министъръ, освѣтъ министърътъ на финанситѣ. Па не трѣбва да се допушатъ отъ държавата нѣколко счетоводства. Бѣха години, когато Военното министерство въ продължение на 10—20 години имаше своята сметка въ Българската народна банка; това право то не трѣбва да има, защото Военното министерство или косто и да е друго министерство — въ случая Министерството на жельзницитѣ — не може да знае а priori какво е положението на държавата, съ какво може да разполага фискитѣ за дадени пужди или финансовиятъ министъръ какво мисли да икономиса и какво — да разходва. Това не може да знае никакъ другъ министъръ. Ако се продължава да се прави това, което е правено въ миналитѣ години, тогава финансовиятъ министъръ ще се явява тукъ и ще казва: „Военното министерство ми прѣдставя една сметка отъ 33 милиона лева, напр., и азъ разбира се, се явявамъ прѣдъ васъ да зарегистрирамъ неговото желаніе, а вие благоволете да регистрирате нашето“. За да не изпадаме въ туй положение, необходимо е да не се бърка никакъ отъ другитѣ министри въ дѣлата на банката за заеми. Напр., когато къмъ министра на вътрѣшнитѣ работи се отнесе една градека община или единъ окръженъ съвѣтъ да поискатъ неговото съгласие за утвърждаване извѣстно рѣшение на тѣзи автономни тѣла за заемъ, не може той да извърши това, прѣди да повика съответната комисија за пѣлътъ, която се намира не подъ неговия контролъ, а подъ контрола на министра на финанситѣ. Финансовиятъ министъръ ще каже, може ли държавата да гарантира тѣзи разходи, т. е. може ли държавата да гарантира, че погашенията и лихвитѣ, въцъ или вътрѣ въ държавата, ще ставатъ редовно, споредъ платежната способностъ на тая или онай община, на тоя или онай окръгъ. Туй е прието по принципъ и е много добръ. Това е не само отъ принципъ на закона, а е и неговата мисль за правилното стопанисване на държавнитѣ срѣдства, па и за хармоничното удовлетворение на увеличаващитѣ се пужди. Отъ това гледище азъ смѣтамъ, че е необходимо финансовиятъ министъръ да разпорежда съ заема, а министърътъ на жельзницитѣ съ кредита.

По-нататѣкъ, г-да, има другъ единъ въпросъ. Г. Данаиловъ спомена, че влоговетѣ на банката не сж равностойни на държавни пари, че Спестовната каса, която има единъ капиталъ отъ 72 милиона лева — нейниятъ капиталъ е 72 милиона, а въ банката има 55 милиона кредитъ, въ пѣтни книжа и въ брой — е въ едно отношение държавно утвърждение, а въ друго — частно и обществено утвърждение. Въ тази смисль г. Данаиловъ е правъ, и г. финансовиятъ министъръ не ще отрече, че наистина вложителитѣ сж влагали пари съ право за тегленето имъ на прѣдявление; ако има нѣщо административно, то сж приготовления за 2—3 дена, да се брой извѣстна сума, ако тя е въ по-голямъ размѣръ, особено когато се касае за ония дружества, отъ които приематъ по-големъ влогове отъ 2 хиляди лева. Азъ нѣма да кажа, напр., че опасността лежи тамъ, че вложителитѣ могатъ да прѣдъявятъ подобни претенции въ таква критическо врѣме. Това не мисля, и не го мисля не само по теоретически съображения, не само по даннитѣ, които имаме отъ Спестовната каса, дѣто се вижда даже обратното, че се увеличава ежегодно плуеътъ, който трѣбва да се капитализира, но още и по това съображение, че въ прѣживяната отъ насъ балканска война нѣмахме катастрофа въ Спестовната каса. Азъ не ще взема плуса, а ще приема, че нѣма финансово сътресение — то ми стига — з. да мотивирамъ своята надежда, че не ще бѣде опасно изтегляването. Но, питамъ се,

правилно ли с? Ще припомня единъ случай, който поне министритѣ ще знаятъ. При заема на Варненската община отъ 8 милиона лева стана едно нѣщо, което тогава бе осъди отъ всички, което не смѣтамъ, че нѣкой днесъ би оправдалъ, а именно: имобилизираха се пари отъ Спестовната каса, струва ми се за 2 милиона лева, въ облигации, и то не по цесионния, а по пазарния курсъ — една операция, която финансово и икономически съдържа сжщитѣ тѣзи опасности, за които ви говоря, и плусъ къмъ това нѣма значителна полза отъ процента на този заемъ, който не е сжщественно различенъ, може-би съ половинъ пунктъ отъ този, който Спестовната каса получава отъ банката, която полза да компенсира загубата. Прѣдъ видъ на кризата днесъ и слѣдъ прѣживяването на балканската война, мисля, оправдано е, да се изразя, че е опасно поне въ прѣдстоящата минута да стане това изтегляне на 8 милиона лева, като прѣдполагамъ, че може да станатъ и други намаления, понеже имамъ прѣдъ видъ, какви сж спестяванията и по какъвъ начинъ досега държавата е успѣвала да покрѣща всички претенции на вложителитѣ.

Дотукъ, г-да, азъ имамъ прѣдъ видъ само гледището на г. Данаиловъ, което възприемамъ; но въпросътъ има друга страна, която г. финансовиятъ министъръ не може да избѣгне. Тя с, за какво служатъ тѣзи влогове на Спестовната каса, на пенсионния фондъ по гражданското вѣдомство или други влогове въ самата Народна банка? Тѣ не сж тамъ на обикновено хранение; напротивъ, ако вие се обърнете къмъ баланса на Народната банка, ще се убѣдите, че една трета отъ нейнитѣ операционни суми произхождатъ отъ тѣзи влогове, че Народната банка отпращаля своитѣ функции за стопанския подемъ на страната — подпомага търговията, индустрията, ипотекиитѣ — между другото чрезъ тѣзи влогове, а тѣ сж, както казахъ, въ голѣмъ процентъ. Азъ даже мисля — не зная тамъ какъ се с мислило — че Народната банка трѣбваше сжщо да изкаже своето мнѣние прѣдъ финансовия министъръ официално, съ което министърътъ да осигури себе си отъ опасности. А той въ своитѣ мотиви да се позове на съответното писмо на Българската народна банка, че при дадената икономическа конюнктура тя не намира за опасно имобилизирането на толкова пари въ единъ ипотекарскъ заемъ. Народната банка не може да се обърне въ една ипотекарна банка, не може да плазира всички влогове въ такива постройки, колкото и да сме съгласни, че процентътъ — 5 — който ще получава, е по-голямъ отъ 4½, който сега плаща. Банката оперира и съ 6, 8, 9% за нуждитѣ на общо икономическото развитие. Обаче ако този централенъ регулаторъ на българския пазаръ, ако този спасителъ на българския кредитъ, и ако този регулаторъ въобще на нашето монетно обръщение, ако единствената смисловна банка у насъ бихте прѣпънали съ такива изтеглявания на огромни суми, вие ще я поставите въ невъзможностъ да функционира, безъ да прибѣгне, отъ своя страна, да емитира чужди заемъ, за да попълни липсата на своитѣ оборотни капитални. И ние това го знаемъ, г-да. Ние знаемъ, че въ сжщата онази пропорция, въ която държавата с бъркала въ каситѣ на Народната банка, въ която държавата е ангажирала нейнитѣ суми, въ сжщата тази пропорция изпразването на сумитѣ с било възстановявано чрезъ външни заеми, което с една опасностъ. Ако се обърнете къмъ баланса на Народната банка, който е публиченъ на френски и на български, вие ще видите, какво е отношението между златнитѣ банкноти и златната монетна наличностъ, ще видите, до каква степенъ законното изискване с нарушено, и какъ тенденцията, отъ когато се с обявявала общоевропейската война, продължава къмъ нарушение на онова равновѣсие, което

закоптитъ задължава да има между монетната наличност и бикнотитъ, отсѣчени за парично обръщение. Ако вземете това подъ внимание, тогава ще видите, че ние бихме затруднили повече Народната банка.

Съ това, обаче, азъ съвсѣмъ не искамъ да кажа, че по никакъвъ начинъ не могатъ да се ангажиратъ срѣдствата отъ Народната банка за такива нужди. Азъ прѣдупрѣждавамъ само за опасността на пжти, по който сме тръгнали, особено ако г. министърътъ на финанситъ е рѣшилъ да използва тѣзи влогове докрай за нуждитъ на постройка на държавни здания, и особено, казвамъ, ако това става въ днешно врѣме. Азъ бихъ желалъ г. министърътъ да констатира, да-ли Народната банка е дала официално своето съгласие относително използването на тази сума. Азъ се страхувамъ, г-да, че г. министърътъ на желѣзницитъ и г. финансовиятъ министъръ не са питали Народната банка по надлежния начинъ и не дѣйствуватъ тукъ съ нейното съгласие за ангажирането на влоговетъ, на сумитъ и капиталитъ ѝ за такива нужди. Колкото тѣ и да са благородни и належащи, на всѣки начинъ това не трѣбва да бѣде въ ущърбъ на интереситъ на Народната банка. Въ края на краищата, разбира се, Народната банка има характеръ на държавно утвърждение по отношение на емисионнитъ ѝ права, но и обществено — по отношение на капиталитъ, съ който тя оперира. Като смѣтамъ, обаче, че г. министърътъ на финанситъ тегли своето право за намѣса отъ това обстоятелство, че тя е неговъ касиеръ, че той ежегодно оперира съ Народната банка съ суми отъ 500—550 милиона, въ плюсъ и минусъ, прѣдполагамъ, че той мисли, че е въ властъ да посѣга на нейнитъ срѣдства. Азъ казвамъ: докогато Народното събрание не се убѣди, че Народната банка подиръ 5—10 мѣсеца или една година, нѣма да се извини, че държавата е ангажирала нейнитъ срѣдства и сѣтигъ да откаже изпълнението на другитъ функции, да не бързаме. Напр., нашитъ малки и голѣми общини се обръщатъ винаги къмъ нея; когато тукъ гласуваме заеми за малкитъ общини, както онзи день за Златишката община, утрѣ за друга, винаги гласуваме отъ тѣзи срѣдства. Сега, ако Народната банка каже, че е изчерпала своитъ срѣдства, питамъ, кой ще удовлетвори мѣстнитъ нужди на общинитъ и окръжията, отъ които тѣ не могатъ да избѣгнатъ и за които на всѣки начинъ трѣбва да има срѣдства въ Народната банка, които да ги взематъ чрезъ посредството на г. финансовия министъръ? Тамъ е опасността, за която трѣбва да мислимъ своевременно, и когато опрѣдѣляме сумитъ, трѣбва да държимъ смѣтка, да-ли можемъ безъ сътресение да понесемъ този разходъ.

Второ, г-да, виждаме, едновременно съ проекта отъ 8-тъ милиона лева за постройка на тия здания, сѣщиятъ кабинетъ, респективно военниятъ министъръ, г. генералъ Фичевъ, ни внесе единъ другъ законопроектъ, съ който иска 800.000 л. за постройка на друго здание въ празното мѣсто, въ Военното министерство, при Народния театъръ. Значи, ние можемъ да заключимъ: ако днесъ имаме 8.800.000 л., утрѣ ще имаме 2, 3, 5 милиона лева, и пр., че това е една система на използване тѣзи влогове. Тукъ вече опасността се увеличава, тукъ се налага необходимостта, щото венчии тѣзи проекти да излизатъ не отъ г. генералъ Фичева и г. министъръ Антоанолова, а отъ г. министъръ Тончева, който да отговаря прѣдъ Народното събрание за тия срѣдства, за да не кажа утрѣ: „Дайте разрѣшение на Народната банка да склони заемъ отъ 30, 50, 100 милиона лева за своитъ нужди“. Въмѣсто да се прѣставимъ прѣдъ такива евентуалности, които най-злѣ ще се отразятъ върху г. финансовия министъръ, ние отсѣга още трѣбва да контролираме тази работа, трѣбва

да знаемъ, нажждѣ отиваме. Ето нѣ — подиръ малко ще бѣде турено на дневенъ редъ — тукъ се мисли за единъ по-голѣмъ заемъ, за да се построятъ държавнитъ здания, която идея поздравлявамъ, обаче намирането на паточникъ за удовлетворението на тия разходи трѣбва да бѣде добръ обмислено; една частъ трѣбва да бѣде отъ тия влогове, а по-голѣмата трѣбва да бѣде отъ другъ заемъ. Особено, г-да, азъ държа на това обстоятелство, че трѣбва да бѣде взето съгласието на Народната банка и подъ контрола на управлението на държавнитъ дългове и отсѣлението за отчетността по бюджета въ Финансовото министерство, а не подъ контрола на другъ министъръ. Азъ подчертавамъ това, защото то е единъ боленъ въпросъ, който съществува въ нашето държавно стопанство, въ нашитъ финанси, и откогато България съществува, борбата се е водила съ извѣстенъ успѣхъ въ това отношение; прѣдполагамъ, че сега е врѣмето да се осигури този успѣхъ, за да получимъ по-голѣма сигурностъ въ бѣдѣще.

Азъ не се страхувамъ отъ това, че когато ние приемемъ единъ заемъ отъ 8.000.000 л. за постройка на тия здания, ще имаме нѣкакъвъ минусъ. Г-да! Тия мотиви, които дава г. министърътъ на желѣзницитъ, са свършено върни; тѣзи наеми, които са изчислени само за София на 160 хиляди лева, подиръ петъ години могатъ да станатъ 200 хиляди лева, при вторитъ контракти — 250 хиляди лева, и т. н. Това увеличаване на рентата въ София е оскандализиране на всѣкаква рента, на всѣкакво стопанство и никждѣ по свѣта го нѣма. Въ столицитъ на нѣкоя държава нѣма такова изкуствено увеличение на рентата съ благосклонното съдѣйствие на държавата, както въ България. Азъ съмъ изучилъ историята на много столици отъ икономическа страна и мога да го твърдя, г-да. Даже ако допуснемъ, че първоначално, докогато зданията бѣдатъ използвани, докогато ще се влѣзе въ тѣхъ, въ този периодъ на тѣхната постройка, ще има разходи полезни, разходи невъзмездни — защото ще продължаватъ да плащатъ наемъ до тѣхното построяване, това ще бѣдатъ еднократни разходи — за година или двѣ. Оттамъ-нататъкъ вече, слѣдъ тия еднократни разходи, вие ще получавате ползи и приходи, първо, отъ това, че ще имате свои здания, второ, отъ това, че ще имате здания за канцеларии, а не курнии и не къщи за живѣене, и трето, че ще имате вече здания, приспособени за нуждитъ на вашитъ канцеларии, къдѣто ще може да се отправлява вашата работа както трѣбва.

Що се отнася, обаче, до самия проектъ, искамъ да свърша съ една малка бѣлѣжка. Г. министърътъ на желѣзницитъ изброява цѣлитъ, за които ще отидатъ паритъ. Наистина, тукъ, въ п. 5, е казано „и други“. Би било желателно, ако се знае, да се каже, къдѣ другадъ ще се строятъ, въ кои градове какво ще се направи, особено това, което е вече проучено — защото допусамъ, че е проучено, не може иначе: такъвъ проектъ се дава слѣдъ основно проучване.

Но по чл. чл. 3 и 4 желая да чуя едно пояснение отъ г. министра на финанситъ, да се намалятъ разходите по лихвитъ. Въ проекта тѣзи членове са малко тъмни. Въ чл. 3 е казано: (Чете) „Заемотъ ще се употребѣи постепенно за горѣозначенитъ цѣли, и лихвитъ и погашенията ще се изплащатъ ежегодно отъ прѣдвиденитъ въ бюджета кредити“. Това е добръ. Но въ чл. 4 е казано: (Чете) „Съ изтелиянитъ постепенно суми отъ заема ще се задължава държавното съкровище, както и ще се завѣржава съ внасянитъ ежегодно погашения“.

Министъръ Д. Тончевъ: Това ще го измѣня — ще внесе новъ законъ.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Добри. Г. министърът прѣдупредява, че ще го измѣни, като ще има новъ законъ. Азъ бихъ желалъ, г. министърътъ да каже не само думата „постепенно“, ами да се разумѣва, че изплащането на държавата ще става въ размѣръ на плащанитѣ ситуации, а не, да речемъ, за 1915 г. да се изтеглятъ 2 милиона лева още прѣзъ януарий или февруарий, да имъ се плаща лихва и да се унотрѣбятъ сѣтиѣ, прѣзъ течение на годината. Ще трѣбва да става по единъ compte-courante въ банката, въ зависимость отъ тежеститѣ суми, точно споредъ ситуациитѣ. По такъвъ начинъ нѣма да имаме никаква лихва платена въ повече, а да получаваме въ по-малко — което въ нашитѣ заемни играе много печална роля — а ще имаме изтегляне сумата сѣрѣзъ извършена работа, което ще рече просто плащането на единъ капиталъ.

Това бихъ желалъ да има прѣдъ видъ г. министърътъ при новата редакция, която ще се даде. Може-би и той така да го разбира, но не смѣтамъ, че трѣбва да се остави мѣсто за тълкувание. Нека има три думи повече, за да пѣваме разправии отсѣтиѣ съ банката, съ прѣдприемачитѣ при изтегляне сумитѣ за изплащане тѣхнитѣ ситуации.

Това е, що се отнася до формалната страна, до редакцията на чл. чл. 3 и 4 въ самия проектъ.

А по отношение на чл. 1, ще кажа, че трѣбва да се разрѣши заемъ на министра на финанситѣ. Обаче, прѣди да се направя това, смѣтамъ, че г. министърътъ на финанситѣ ще внесе въ своя проектъ уговорка за съгласието на Народната банка, безъ което съгласие — безъ разлика, кой управлява банката — безъ разрѣшението на комисията при банката по държавнитѣ дългове, да не се разрѣшава заемъ, защото нѣма да бждемъ по никои начинъ правилни при удовлетворенето на тази нужда и ще компрометираме една идея, сама по себе си приемлива за венки.

Смѣтамъ, прочее, че г. министърътъ на желѣзницитѣ трѣбва въ това отношение да бѣрза, за да не останемъ само съ едно пожелание, а, напротивъ, да имаме здания, въ които да се прибератъ чиновницитѣ, и не само въ София, но и навсякъдъ въ провинцията да имаме хищенични здания, въ продължение на 3—4 години максимумъ да удовлетвориимъ тази нужда, която, между другото, и отъ гледището на самитѣ чиновници и служащи е съвършено важна, и е потребно, прочее, да имъ услужимъ въ това отношение.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Ивановъ: Има думата г. Найдентъ Комановъ.

Н. Комановъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни прѣдставители! Смѣтамъ и азъ да направя нѣкои бѣлѣжки върху внесенния законопроектъ.

Прѣди венко трѣбва да забѣлѣжа, че Министерството на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ прави едно добро дѣло съ това начинание. Но, г. г. народни прѣдставители, менѣ ми се струва, че не е сега врѣмето да се впускаме въ постройката на здания, тогавъ, когато сж зинали редъ държавни нужди и когато живѣемъ въ едно врѣме на всеобща финансова криза. Трѣбва да забѣлѣжа, че днесъ не само въ нашата държава се чувствува криза и липса на сѣдства, а поради обшоевропейската война, ние виждаме, че и въ други държави кредитнитѣ институти сж въ едно такава голѣма оскѣдница, както у насъ. Затова въ послѣдно врѣме виждаме, че тѣ извършено много повишаватъ лихвитѣ на отпусканитѣ заеми — нѣщо, което не може да се изпуша изъ прѣдъ видъ и отъ нашето правителство при реализирането на какъвто и да е заемъ отъ страна на държавата и при изчерпването на ония и така скромни сѣдства на нашитѣ институти, които боравятъ съ пари, а особено съ обшественни пари. Менѣ

ми се струва, г. г. народни прѣдставители, както казахъ, че не можемъ днесъ да дадемъ съгласието си за приемането на този законопроектъ, макаръ и да признаваме, че е необходимо построяването на държавни здания за нуждитѣ не само на Министерството на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ, а и на останалитѣ министерства. Може за въ бждеще да настѣпи по-благоприятно врѣме за построяването на здания, обаче въ сегашно врѣме ще трѣбва да бждемъ твърди внимателни въ прѣдсвѣтането на оная наличность въ пари, съ която днесъ Народната банка, Земледѣлската банка, Пощенската спестовна каса и други нѣкои институти, боравящи съ народни спестовни сѣдства, разполагатъ.

Пощенската спестовна каса, отъ основаването си и досега, има реализирала една наличность, която прѣзъ извѣстно врѣме се движы малко или много, една наличность отъ около 67 милиона лева, която прѣди войната е била около 73 милиона лева. Забѣлѣзва се, г-да, че въ навечерието на войната наличността на Спестовната каса е параснала твърди значително. Това се обяснява съ обстоятелството, че войницитѣ, заминаващи за бойното поле, сж побързали да оставятъ на хранение въ Спестовната каса, като единъ кредитенъ институтъ, гарантиранъ отъ държавата и управляванъ отъ нея, малко или много отъ спестовнитѣ сѣдства прѣзъ битиостта имъ като свободни граждани. Пощенската спестовна каса, прѣзъ нейното съществуване, е успѣла да съхрани довърнето на българскитѣ бѣдни граждани, на българскитѣ бѣдни слоеве. Но, г. г. прѣдставители, ако днесъ ние възприемемъ това начало, което почитаемъ Министерството на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ вече възприема, страхъ ме е, да-ли ние нѣма да разколябемъ вѣрата на вложителитѣ, изобщо, на тѣзи дребни чиновници, служащи и запалтчини, които иматъ своитѣ спестявания въ Пощенската спестовна каса. Каза се тукъ отъ прѣждеговорившиятъ, че тя ще трѣбва въ всѣко врѣме да има на разположение сумитѣ, внесени въ нея, затова, защото не е извѣстно, изобщо, кога вложителитѣ биха поискали своитѣ суми обратно. Спестовната каса ще трѣбва, казвамъ, да държи винаги на разположение онова, което дребнитѣ вложители сж внесли въ нея на хранение. Не можемъ да се съгласимъ днесъ да разрѣшимъ на когото и да е — било на Военното министерство, а, може-би, било на Финансовото министерство, било на Министерството на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ и на другитѣ министерства, които се нуждаятъ отъ постройката на здания — не можемъ да се съгласимъ, казвамъ, да имъ разрѣшимъ да изчерпятъ наличността на Спестовната каса, безъ да сме сигурни, че вложителитѣ нѣма да си поискатъ влоговетѣ въ едно близко бждеще, и така да поставимъ въ затруднение управлението на Спестовната каса. Наистина, днесъ-заднесъ ние виждаме, че тази наличность, вмѣсто да намалява, има случаи, когато се е увеличавала. Намалила се е слѣдъ демобилизацията, и то твърди чувствително — съ около 10 милиона лева. Обаче въ продължение на послѣднитѣ 3—4 мѣсеци ние виждаме, че влоговетѣ сж се засилили. При все това Спестовната каса, макаръ да е попълнила горѣ-долу онова значително намаление на своята наличность, което бѣше послѣдвало слѣдъ демобилизацията, пакъ не е достигнала оня размѣръ на вложени въ нея капитални, който тя имаше прѣди войната. Но дори да допуснемъ, че тази наличность впоследствие и сега, при обшоевропейската война, нѣма да бжде намалена, сѣ пакъ ние трѣбва да държимъ, съгласно закона за Пощенската спестовна каса, тия суми, защото, г-да, вложителитѣ иматъ гарицията на държавата, че въ всѣко врѣме, когато биха поискали да изтеглятъ своитѣ пари, ще ги намѣрятъ въ наличность. Прѣдставете си, че днесъ ние бихме разрѣ-

шили било на Военното министерство или Министерството на железниците, пощите и телеграфите да сключи заемъ отъ Пощенската спестовна каса, и утрѣ вложителитѣ на тия капитали, собственицитѣ имъ, биха се научили — и ще се научатъ, не ще съмняватъ — за извършеното отъ страна на държавата; ние не сме сигурни, че тия хора, вследствие на това употребяване на тия тѣхни собствени сръдства за държавни нужди, не биха разколебали възраста си въ този кредитен институтъ, въ това спестовно учрѣждение и не биха понекалн всички изъ единъ път да изтеглиятъ своитѣ влогове. Азъ съмъ дълбоко убѣденъ, че ако сега и при прѣживянитѣ кризи не е последвало едно спадане въ наличността на Спестовната каса, не е последвало едно масово изтегляне на частнитѣ спестявания, то е станало само затова, защото до днесъ капиталитѣ на Спестовната каса сж били винаги на разположението на вложителитѣ, внесени въ Българската народна банка, и защото, отъ друга страна, вложителитѣ иматъ гаранцията на държавата, че при всѣко понискване паритѣ ще имъ бждатъ на разположение. Е добръ, допуснете утрѣ такова едно положение. А отъ практика знаемъ, че ние, като тръгнемъ изъ единъ път, азъ съмъ увѣренъ, че тѣй бърже не се спираме, че днесъ ще изтеглимъ 8 милиона за постройка на държавни здания, утрѣ, понеже ще се научимъ, че въ тази народна кесия има още пари, вече малко по-официално, по-държавинически, финансовиятъ министъръ ще вземе грижата да изтегли още сръдства, понеже държавнитѣ нужди сж толкова много и толкова разнообразни, че изобщо държавата досега не е била въ положение да ги удовлетвори; подаванията всенародни, въ форма на данѣтъ за посрѣщане държавнитѣ нужди — знае се отъ всички — не сж постигали никога за посрѣщането на тия нужди. Прѣдставете си, че ние, като се научимъ, че се намиратъ още пари въ тази народна кесия, незасегнати отъ никого, бихме се опитали да начерпимъ, по узаконения навикъ, една голѣма частъ отъ тази наличностъ. Тогава ще убиемъ възраста на дребнитѣ общественн слоеве, които досега сж влагали своитѣ сръдства въ Спестовната каса, и ще последва — какво? — едно сътресение, каквото никой отъ насъ не очаква.

Ето защо дълъгъ се налага на Народното събрание да бжде внимателно при гласуването на каквито ще да сж прѣдложения отъ подобенъ характеръ. Азъ съмъ напълно съгласенъ съ онова, което г. Данаиловъ отбѣлѣжи тукъ, и онова, което г. Сакаровъ отбѣлѣжи, че господаръ на държавната кесия трѣбва да бжде финансовиятъ министъръ и че ние не можемъ да разрешимъ на отдѣлнитѣ министерства да ангажиратъ държавното съкровище съ сключването на каквито и да е заеми, защото тѣ не могатъ да знаятъ, въ какво положение сж държавнитѣ финанси, и изобщо да-ли държавата е въ положение да посрѣща ежегоднитѣ погашения, необходими за посрѣщането на този дълъгъ за ежегодното му уреждане, или не.

Вънъ отъ това, г. г. народни прѣдставители, трѣбва да имаме прѣдъ видъ и друго едно обстоятелство. Напоследъкъ, намъ е известно разрастването на спестовнитѣ заемателни каси въ селата. Досега като единственъ спестовенъ институтъ у насъ е служила Спестовната каса. Тамъ и чиновници, и еснафи, и занаятчи, и дребни земледѣлци и т. н. сж влагали своитѣ спестени суми. Е добръ, ние виждаме, че отсега-нататъкъ вече се зараждатъ въ страната нови кредитни институти, които поглъщатъ по голѣмата частъ отъ спестяванията на народа. Това сж земледѣлскитѣ спестовни каси въ селата и популярнитѣ банки въ градоветѣ. Тѣ вече прибиратъ въ голѣма степенъ народнитѣ спестявания. И, ако щете, само съ това ще си обяснимъ на-

маленството на тѣзи влогове въ Спестовната каса слѣдъ демобилизацията. До прѣди нѣколко години, спестовнитѣ каси въ селата нѣмаха онази организация, каквато днесъ иматъ. Въ градоветѣ сѣщо така популярнитѣ банки нѣмаха тази организация, която иматъ сега. Днесъ тѣ постепенно подобряватъ въобще своята организация. Това сж чѣсто народни спестовни институти, каквито виждаме и въ другитѣ държави и по подобие на които е наредена у насъ Спестовната каса при пощата. Ако това е така, азъ не се съмнявамъ, г-да, че тѣзи спестовни каси въ селата приематъ постепенно влоговетѣ и че по-голѣмата частъ отъ тѣзи спестявания, влагани досега въ Спестовната каса, се прѣхвърлятъ съ единъ доста усложенъ темпъ въ селскитѣ спестовно-заемателни каси. Така щото, азъ съмъ увѣренъ, че за въ бѣдѣе наличността на Спестовната каса ще бжде намалена, и за нейна смѣтка ще се засили количеството на спестяванията въ селскитѣ спестовно-заемателни кредитни дружества, и то по простата причина, че въ Спестовната каса лихвата за вложителитѣ е 4%, когато въ тѣзи селски-заемателни каси лихвата е 5, дори 6%. Селскитѣ спестовни каси иматъ смѣтка да дадатъ тази лихва, защото отъ земледѣлската или Кооперативната банка получаватъ кредитъ съ 6½%, та когато намѣрятъ спестявания съ 5½ или 6%, тѣ, съ голѣмо задоволство и съ смѣтка, биха ги прибрали.

Ето защо, г-да, ние трѣбва въ сегашно врѣме да държимъ винаги на разположение наличността на Спестовната каса.

Но досега — каза се и по-напрѣдъ — Спестовната каса не е държала винаги на разположение своята наличностъ отъ 67 милиона лева. Около 16 милиона лева сж вложени въ държавни или гарантирани отъ държавата цѣнни книжа.

Г. Данаиловъ: Около 30 милиона.

Н. Комановъ: Доколкото се простиратъ монѣтъ свѣдѣния, 16 милиона лева отъ капитала на Спестовната каса сж ангажирани въ държавни цѣнни книжа. — Е добръ, г. г. народни прѣдставители, Спестовната каса при сегашната обществена и финансова криза, която владѣе у насъ вече три години, може ли да има тия сръдства на разположение на вложителитѣ? Явно е, че не може да ги има. Прѣдставете си, че тази криза бжде засилена още повече. Какво ще имаме впоследствие? Може-би, че имаме едно спадане въ стойността, въ курса на цѣннитѣ книжа. И тогава твърдѣ възможно е Спестовната каса да прѣтърпи единъ крахъ, който ще разочарова всѣки спестителъ въ бѣдѣе и ще дискредитира Спестовната каса въ очитѣ на вложителитѣ. Менѣ ми се струва, че обличането въ цѣнни книжа на тия капитални на Спестовната каса е една грѣпка въ нейното управление.

Но, както и да е, това е свѣршенъ фактъ. На всѣки случай, стремлението трѣбва да бжде насочено да се освободятъ тия капитали, а не да се ангажиратъ, още повече въ държавни постройки.

Азъ, г. г. народни прѣдставители, изказвамъ опасението си, че ако ние позволимъ разхарчването на тия народни сръдства за нуждитѣ на държавата, бихме отишли въ непродължително врѣме твърдѣ далечъ и не бихме се освѣрили да разпрахосаме тия сръдства съвършено, съ една бързина обикновена за нашитѣ правителства, когато се окаже, че нѣматъ има пари, и впоследствие ще имаме едно дискредитиране на това учрѣждение, което въ продължение на толкова години вече се е едобило съ кредита, съ доврѣнето на нашитѣ дребни производители, на нашитѣ дребни чиновници, занаятчи и земледѣлци.

Вънъ отъ това, г. г. народни прѣдставители, менѣ ми се струва, че не е толкова вѣрно това, какво държавата плаща за наеми повече, отколкото би плащала

за лихви и погашения на капиталитѣ, необходими за постройката на зданията. По този въпрос, и тъй да е, както азъ го разбирамъ, еднѣ необходима пужда се чувствува отъ постройка на здания, за да могатъ да се избѣгнатъ прѣвозитѣ отъ едно здание въ друго, които коштуватъ на държавата, несъмнено, твърди готѣми суми.

Ето защо, г. г. народни прѣдставители, азъ мисля, че не само лѣвицата, ами и дѣсницата ще трѣбва да се въздържа по този въпросъ и ще трѣбва починатомо Министерството на пощитѣ и телеграфитѣ, както и Военното министерство, което също иска кредитъ за постройка около Военното министерство, да оттеглятъ тѣзи прѣдложения, тѣзи проекти, за да бѣдатъ тѣ изучени обстойно, както и всички други условия, при които е поставена да дѣйствува Народната банка, като регулаторъ на кредититѣ и, въобще като институтъ, който не малко е сторилъ за разхубавяването на нашата столица и на нашитѣ провинциални градове, задоволява всичкитѣ кредитни нужди на нашата индустрия, на нашата търговия и, изобщо на нашия икономически животъ. Не можемъ така набързо да изчерпимъ капиталитѣ на Народната банка и по-послѣ да докараме, тъй да се каже, съзнателно или много явно сътресение въ нашия икономически животъ. Ще трѣбва г. министърътъ на финанситѣ да се заеме съ изучаването на този въпросъ и да събере всичкитѣ необходими пему свѣдѣния, съ които да ни освѣтли, свѣдѣния, по това: изобщо, какъ ще се отрази върху оборотнитѣ срѣдства на Народната банка изтеглянето на такива грамадни суми отъ Спесовната каса, и слѣдъ това да се поиска съгласието на Народното събрание, което да гласува единъ кредитъ, било отъ Спесовната каса, или отъ който и да е другъ кредитенъ институтъ у насъ. Но прѣди да се изучи този въпросъ по отношение на Народната банка, ние тукъ, като прѣдставители, не можемъ да дадемъ съгласието си за изразходването на такива грамадни суми.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. Величко Кознички.

В. Кознички: Г. г. народни прѣдставители! Азъ смѣтамъ да направя нѣколко бѣлѣжки по този законопроектъ, като вѣрвамъ, че г. министърътъ на желѣзницитѣ ще ги има прѣдъ видъ.

Искамъ да повдигна единъ въпросъ, по който г. г. прѣждеговорившитѣ не говориха, именно въпросъ за постройката на общественитѣ здания. Съ това не искамъ да хвърля упрекъ на г. министра на желѣзницитѣ, но искамъ да зная, всѣки единъ членъ на правителството трѣбва ли да пазна тукъ, прѣдъ камарата, да иска да се построятъ извѣстни обществени здания отъ неговото вѣдомство, или това е отъ компетенцията изключително на едно министерство, което да отговаря на всичкитѣ тия нужди. Ние имаме Министерство на общественитѣ сгради. То се казва Министерство на общественитѣ сгради, защото трѣбва да се занимава изключително съ тѣхъ. Всѣки единъ отъ г. г. министритѣ трѣбва да прѣдъявява своитѣ искания по своето вѣдомство и, единъ пътъ възприети отъ Министерския съветъ, надлежната работа да се извършва отъ Министерството на общественитѣ сгради. Защото сега виждаме г. министърътъ на желѣзницитѣ да повдига такъвъ въпросъ, слѣдъ туй ще дойде г. министърътъ на войната, слѣдъ туй ще дойде другъ нѣкой отъ г. г. министритѣ, който тоже ще пожелае постройката на извѣстни обществени здания. Както виждате, тукъ има една малка аномалия. Не искамъ да хвърлямъ упрекъ — още единъ пътъ казвамъ — върху г. министра на желѣзницитѣ, но бихъ желалъ да се създаде единъ редъ, който да се възприеме, и да се върви по него.

Като така, кредититѣ, който Народното събрание ще отпусне на г. министра на желѣзницитѣ за постройката на тѣзи общественни здания, които сѣ отъ готѣма необходимостъ, трѣбва да бѣде въ рѣшитѣ и въ разпореждането на министра на общественитѣ сгради.

Другиятъ въпросъ, по който искамъ да поговоря, е почти сѣмъиятъ, за който споменаха и двамата прѣждеговоривши оратори — първиятъ и вториятъ по редъ. Той е: може ли, трѣбва ли — какъто е конкретниятъ случай, а по-подиръ и случаятъ съ военния министъръ — всѣки единъ отъ министритѣ да сключва заемъ? Заемитѣ трѣбва да се сключватъ отъ министра на финанситѣ, като прѣдставителъ на държавата, както това е ставало не малко нѣти. Да се разрѣши ли, е писано тукъ, въ законопроекта, на министра на желѣзницитѣ, да сключи заемъ отъ Спесовната каса отъ 8.000.000 л. Азъ считамъ, че г. министърътъ на желѣзницитѣ ще съете, че това е, по-скоро, една фактическа грѣшка. Не може така да се приеме. Трѣбва министърътъ на финанситѣ да сключи заемъ и, въобще да дѣйствува по тая операция — така трѣбва да бѣде. Той, отъ своя страна, всѣка година ще трѣбва да се грижи да се вписватъ въ бюджета всичкитѣ тѣзи лихви и погашения, които сѣ необходими.

Ето защо, азъ смѣтамъ, че кредититѣ, който се иска отъ г. министра на желѣзницитѣ, по-право бѣше да се поиска отъ г. министра на финанситѣ. Но, макаръ че е поисканъ отъ г. министра на желѣзницитѣ — нищо, най-послѣ — можемъ да се занимаемъ съ него, както се и занимаваме, може да бѣде и прѣтъ, защото не можемъ да бѣдемъ противъ неговото приемане. Не сѣмъ противъ да го приемемъ, само че азъ бихъ желалъ такива единъ, може-би, на прѣвъ погледъ, нищожни грѣшки да не ставатъ въ бъдеще.

Азъ мисля, че въпросътъ, който повдига г. министърътъ на желѣзницитѣ, за постройката на нѣколко обществени здания, е справедливъ и че г. министърътъ добръ прави, като го повдига, защото нуждата е готѣма и защото това трѣбваше да стане много по-рано. Но менъ ми се струва, че по-добъръ би било, ако този кредитъ за постройка на общественни здания можеше да мине въ единъ по-готѣмъ кредитъ, съ единъ по-готѣмъ заемъ, ако щете, за постройка на всичкитѣ обществени здания. Ние се надѣваме, че поисканиятъ кредитъ отъ г. министра на желѣзницитѣ ще бѣде като една покана къмъ останалитѣ министри, и тѣ да пожелаятъ да се направя сѣщото. Обществени здания въ България трѣбва да бѣдатъ направени чакъ по-скоро. Не говори сега за това аномално врѣме, което прѣживяваме; говори за едно по-спокойно врѣме, което ще настѣпи по-натѣтъ. Защото, отъ онова, което казаха г. г. прѣждеговорившитѣ, отъ онова, което е говорено и другъ нѣтъ въ парламента — което, впрочемъ, се знае като фактъ — се вижда, че наемитѣ, които се плащатъ ежегодно на частнитѣ притежатели, сѣ извънредно готѣми и ще отговарятъ за лихвитѣ и погашенията на капиталитѣ, вложени за направата на много солидни и добри здания. Та при по-спокойно врѣме правителството трѣбва да се занимае съ направата на всички обществени здания не само въ столицата, но и въ провинцията. А за това ще бѣде необходимо министърътъ на финанситѣ да сключи надлежния заемъ.

Сега, ще се породя въпросътъ: ако така стон направата на общественитѣ здания, ако това трѣбва да стане за всички отведнѣжъ, защото е по-полезно за държавата, бива ли сега проектътъ, който прѣдлага г. министърътъ на желѣзницитѣ, да се отхвърли? Ще кажа: не, а да се приеме, заради това, защото туй, което г. министърътъ на желѣзницитѣ прибѣрзва сега да направя, едно, че пуждитѣ могатъ да бѣдатъ по-готѣми и, второ, не е изключена възможността и туй да бѣде поправено по-натѣтъ.

Кредитът може да бъде приет и съмнението, че почитаемото Народно събрание ще го приеме, по не вървям, по никакъв начин, г. министърът на железниците да иска неговото изпълнение сега, въпреки времето, защото обстоятелствата не му позволяват. Законопроектът ще мине през камарата, ще стане закон, ще се публикува във „Държавен вестник“, обаче неговото изпълнение ще остане за по-други, по-спокойни времена и, може-би, при такива други обстоятелства, да се поиска напътната и на други обществени здания.

Ето защо, по това съображение, а даже и без него, законопроектът, който внесе г. министърът, ще трябва да бъде приет. Трябва да се съжалява много, че на 1907 г. проектът на тогавашния министър, г. Халачов, пропадна поради сизачеството от власт на онова правителство. Ако правителството беше останало още няколко месеца, ние бихме да имаме всички обществени здания във България отдадени на търг и до ден днешен, може-би, построяни.

Съгласно няколко бълбжки, аз съм надявам, че Народното събрание ще приеме законопроекта, а г. министърът на железниците ще ги има предвид и ще има добрината да се съгласи да се поправи законопроектът в комисията.

Пръвседателствующъ д-ръ С. Ивановъ: Има думата г. Георги Димитровъ.

Г. Димитровъ: (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Намърието да се предприеме построяването на държавни помъщения по въдомството на железниците и пощитъ, не може да не бъде одобрено отъ страна на социал-демократическата парламентарна група, именно затова, защото то е едно отдавнашно наше искане, то е искане на ония работници по железниците и пощитъ, които винаги съставлявали да иматъ удобни и достатъчни помъщения за телеграфо-пощенската и железнопътната служби. Ние не бихме правили никакви бълбжки по законопроекта на г. министра на железниците, ако задоволяването на тая действителна нужда не се гони да бъде постигнато по единъ начинъ съвършено неправиленъ, споредъ насъ, начинъ, който не може и не трябва да бъде одобренъ отъ Народното събрание, ако то схваща работитъ достатъчно правилно.

Цита се: защо Министерството на железниците, пощитъ и телеграфитъ, за да задоволи тая нужда отъ помъщения, прибъгва до заемъ? Отговорътъ въроятно би билъ: заради това, защото министерството не разполага съ необходимитъ суми за построяването на тѣзи помъщения; заради това, защото министерството не може да прѣдвижда въ своитъ ежегодни бюджети тия суми, които съ необходими. Е добръ, ако погледнете на приходитъ и разходитъ на железниците и пощитъ въ послѣднитъ години, ние бихте видѣли, че тия двѣ стопанства на държавата даватъ вече такива изливци, които, ако не биха били употребени за други цѣли, могатъ спокойно да бѣдатъ употребени за задоволяването на тая нужда, за построяване на помъщения, за разширение на железнопътната и телеграфо-пощенска служби и пр. Така напр., железниците въ 1902 г. даватъ само 2.153.323 л. чистъ приходъ; въ 1906 г. вече чистиятъ приходъ е 4.588.597 л.; въ 1910 г. приходътъ се увеличава на 7.240.249 л., а въ 1911 г. чистиятъ приходъ отъ държавнитъ железници е вече 10.247.558 л. Тукъ, разбира се, не влизатъ такситъ за всички ония материали, които се прѣнасятъ съ намалени цѣни на индустриални и други; тукъ не влизатъ и безплатнитъ транспортъ за държавни нужди; само такситъ, които съ събрани по прѣнасянето, даватъ единъ чистъ приходъ на железниците за 1911 г. повече отъ 10 милиона лева. Пощитъ, които до 1910 г.,

поради многото пострѣйки тогава, даваха извѣстни малки дефицити, отъ 1910 г. насамъ даватъ вече постоенно увеличаващи се изливци. Така, въ 1910 г. има изливскъ отъ 300 хиляди лева; въ 1911 г. този изливскъ се увеличава на 500 хиляди лева; въ 1912 г. има изливскъ 1.042.557 л.

Министъръ Н. Апостоловъ: То бѣше изключителна година.

Г. Димитровъ: Тия данни съ отъ вашето официално издание за приходитъ и разходитъ на железниците и пощитъ. По прихода на пощитъ не влизатъ също така около 2 милиона лева за 1911 г. „държавна пощенска, парично-послѣочна пощенска и телеграфна кореспонденция“. Така че, ако биха се прибавили и тѣзи 2 милиона лева, ако държавата би плащала за това, то тогава бихме имали и въ пощитъ единъ изливскъ отъ 3 милиона лева за 1911 г. Ако всички тия приходи, които железниците и пощитъ даватъ, биха се вземали и употребявали за самата железнопътна и телеграфо-пощенска служби, тогава, споредъ мене, не щѣше да има пужда да се прибъгва къмъ единъ специаленъ заемъ, отъ кадетъ и да е той, било отъ Народната банка, или отъ Спестовната каса, или отъ другадъ. Менъ ми се чини, че ако би се уредило едно добро стопанисване на железниците и пощитъ, тѣмо тѣй би трѣбвало да се постигнати. Ако се продължава досегашнитъ режимъ на експлоатация и стопанисване, това сигурно се прави, за да не може да се знае точната смѣтка нито отъ Народното събрание, нито отъ всички ония, които се втѣресуватъ за начина, по който се експлоатиратъ железниците и пощитъ у насъ; азъ бихъ казалъ, поточно и откровенно: да не се знае кой ние и кой плаща. Защото тия изливци, които оставатъ отъ железниците и пощитъ, се употребяватъ за други цѣли, тѣ отиватъ въ общия бюджетъ; ежегодно Народното събрание увеличава военнитъ кредити, тѣзи суми се хвърлятъ за цѣлитъ на милитаризма и за други непроизводителни цѣли, а пуждитъ на железниците и пощитъ, пужди действителни, не се удовлетворяватъ.

Отъ друга страна, ние не можемъ да одобримъ, не можемъ да се съгласимъ да бъде задоволена тая пужда отъ държавни помъщения за железниците и пощитъ съ единъ заемъ отъ Спестовната каса. Каза се тукъ — това се казва и въ мотивитъ на г. министра — че Спестовната каса е едно учрѣждение, което може да бъде използвано за цѣльта. То има доста голѣмъ капиталъ, който е вложенъ въ Народната банка и отъ тамъ могатъ очевидно да се взематъ извѣстни милиони левове за задоволяването на извѣстни палежащи държавни пужди. Но, г. г. народни прѣдставители, ние трѣбва да бѣдемъ начисто съ цѣльта, която Спестовната каса е прѣбѣдвала и прѣбѣжда. Както въ другитъ държави, така и у насъ Спестовната каса е учрѣждение — това, чини ми се, е извѣстно на всѣкого и не подлежи на съмнѣние — не за да помогне на тия бѣдни български граждани, които биха могли да отдѣлятъ малко пѣшо на страна, за да го снесятъ, да не го похарчатъ, за да го иматъ на разположение тогава, когато биха настѣпили за тѣхъ критически минути. Дълбоката причина, дълбокиятъ смисълъ за основанието на Спестовната каса у насъ, както и другадъ, лежи другадъ. Нашитъ капиталисти, търговци и индустриалци се нуждаятъ отъ евтинъ кредитъ. Тѣ иматъ пужда да прѣбератъ дребнитъ спестявания на хилядитъ земледѣлци, дребни занаятци, чиновници, служащи, работници, слуги и пр. и пр., да се събератъ 60—70 милиона лева. А очевидно с, че тия пари пѣма да стоятъ вързани въ кърпа на разположението на тѣзи спестители; тѣ не бѣдатъ внесени въ Народната банка. Тия спестявания се даватъ съ 4% лихва, но тѣ се взематъ отъ търговци, индустриалци, отъ прѣдприемачи за

големите предприятия, на и за дребни, от които те получават не 4% лихва, а много повече; те получават дивиденди от извъншни предприятия не 4%, колкото плащат лихва на вложението в Спестовната каса дребни капитали от спестителите, а много по-ниски. Разбира се, ние знаем много добре, че тия милиони лева, които са събрани в Спестовната каса от всички краища на България, от бъдещите слоеве на нашата страна, няма да стоят затворени; очевидно е, те ще се пласират в извъншни предприятия, ще дават извъншна лихва и ще се използват за извъншна цел.

Нита се сега: трябва ли държавата да прибегне за своите собствени нужди, за построяване на държавни помещения, към тия народни дребни спестявания. А че те са действително народни спестявания показва фактът, че в спестовните каси не могат да се внасят повече от 2.000 л. Тези, които имат повече от 2.000 л., нямат смътка да вложат своя капитал в Спестовната каса с 4% лихва; те ще вложат капитала си с по-голяма лихва в други търговски и индустриални предприятия, където ще получават по-големи дивиденди, и няма защо парите да стоят в Спестовната каса. Официалната статистика за нашата Спестовна каса показва, че тия пари се внасят на спестяване в касата в 90% от хората, които нямат никакви имоти, хора, които разполагат с свършено малки, дребни спестявания. Ето, напр., според тая статистика, до 1911 г. е имало в обръщение спестовни книжки в България 312.462; от тия спестовни книжки се падат: на жени-домакини — 50.660, на дребни занаятчии — 48.915, на дребни земледельци — 33.021, на чиновници и служаци — 31.544, на слуги и слугини — 26.474, на учители — 13.440, на работници — 11.162. Че това са дребни спестявания на хора свършено маломощни, които дават по 100, 200, 500 до 1.000 л. максимум в Спестовната каса, това се вижда още по-ясно от свѣдѣнията за 1911 г. Прѣз тази 1911 г. са издадени нови 33.425 спестовни книжки. От тях се падат: на жени-домакини — 6.725, на земледельци — 5.174, на занаятчии — 4.725, на търговци — 1.606, на чиновници — 2.279, на слуги и слугини — 2.475, на работници — 1.994, на учители — 1.094, на ученици — 1.839 и разни, без да им е посочено занаятът — 3.237. От тези пари този капитал, който се влага ежегодно в Спестовната каса, $\frac{3}{4}$ е капитал на жени-домакини, на чиновници и служаци, на слуги и слугини, на работници и на дребни занаятчии и земледельци. Е добре, питам аз: с какво право държавата, в лицето на г. министра на железниците, на неговото министерство, посѣга върху тези дребни спестявания? Аз не казвам, че спестителите още утре ще поискат парите си и че всичките пари веднага ще трябва да им се дадат. Това не е ставало от основаването на касата досега, няма да стане и за бъдеще. Се ще остане една голяма сума капитал в Спестовната каса, който няма да бъде поискан от спестителите, защото спестителите се мѣняват: едни изтегляват, други внасят, нови идват и пр. Важното за нас в дадения случай е това, че голяма част от капитала на Спестовната каса, в случая 8.000.000 л., за 50 години се ангажира за задоволяване на извъншни държавни нужди, тогава, когато волята, желанието и интересът на тези спестители не могат да бъдат в никакъв случай, техните пари да бъдат употребени за подобни държавни нужди. И господа, които предлагат тук да рѣшим тези 8.000.000 л. да бъдат дадени в разположение на Министерството на железниците, очевидно е, че са имали желанието, нито възможността да проверят, да питат тези спестители, какъ желаят да бъдат дадени техните суми. Аз казах, ние не сме против сумите от Спестовната каса да бъдат употребени за про-

изводителни и други цели. Но защо тези пари да не бъдат оставени на разположение на големите градеки общини, които, с развитието на своите социални и други функции, се нуждаят от средства, и, очевидно е за всички, ще бъдат принудени да търсят други средства. В София, както и в другите по-големи градове на страната, има една остра жилищна криза — трябва да бъдат построени евтини работнически жилища. Е добре, ако тия суми от тая Спестовна каса биха се употребили за въ полза на самото население, което внася сумите там, в случая правилно би било тези суми да се оставят на разположение за такива случаи, когато биха били задоволени нуждите на самата работническа маса, на това население, което внася тия суми в Спестовната каса. Вие искате да ги употребите за построяване на държавни помещения, които държавни помещения трябва да се построят от изплатите по редовния бюджет на Министерството на железниците, пощите и телеграфите, от изплатите на общия държавен бюджет, като не хвърляте милиони лева за непроизводителни цели, за всевъзможни генерали, какъвто е случаят сега напоследък с разнасяване грамадни средства за милитаризма, за военни цели. Е добре, ако би се водила една друга политика, няма да има нужда да се посѣга върху тия дребни спестявания на Спестовната каса.

По всички тези съображения нашата група не може да гласува за този законопроект, макар и да поддържа, че нуждата от построяване на изплатите държавни помещения е голяма и належаща, и че трябва да се построят не само тези помещения, които са изоброени, но и редица други, много повече, за да бъде уредена службата, както трябва, и да бъде гарантиран животът, здравето на хилациния персонал по железниците и пощите.

Прѣседателствуващ д-ръ С. Иванчовъ: Има думата г. Петър Панайотовъ.

П. Панайотовъ: (От трибулата) Г. г. народни прѣдставители! Важният въпрос, на който трябва да отговорим, е въпросът, вносѣдствие да се произнесе за тоя законопроект в един или в друг смисъл, е въпросът, имаме ли налице една външна, пасажна социална нужда, която е ерианта, която нека немедленно удовлетворение? Отговаряйки на този въпрос, ще видим в послѣдствие, да ли средствата, които се искат с този кредит, са средства, които могат да удовлетворят тая нужда, или са средства, които не могат да я удовлетворят. Прѣдвид на изказаните съображения и самите мотиви на законопроекта, които са една ясна илюстрация на действителното положение на работниците в тези обществени учреждения, една илюстрация, която може да бъде разширена за служниците в всички обществени учреждения, считам, какво тия мотиви са прѣдостатъчни, за да убѣдят всеки един от нас, че действително имаме една нужда, която нека немедленно удовлетворение. Защото, г. г. народни прѣдставители, плачевно е положението на държавните служници: те работят в помещения пехигиенични, недостатъчни, влажни, често нѣти тъмни, където няма достатъчно въздух. Това е не само в провинцията, но и тук в столицата. Всичко туй не може да не убѣди всекиго едно, че, действително, тази нужда чака незабавното си удовлетворение.

Вторият въпрос, който слѣдва да разрѣшим, е въпросът, трябва ли да се посегне на средствата на Спестовната каса за удовлетворение на тая нужда или не. Мотивът на прѣдговорителите бѣха тия: понеже това са дребни спестявания, понеже тия спестявания са един вид на прѣдвидения, трябва да бъдат изплащани веднага, и слѣдо-

временно, на тѣзи суми не трѣбва да се посѣга. Нѣма, освѣн да се обърнеме къмъ разпоредбитѣ на закона за поштитѣ, телеграфитѣ и телефонитѣ, именно къмъ глава „Спестовна каса“, чл. 198, който нарежда, че една малка частъ отъ сумитѣ на Спестовната каса оставатъ на разположение на банката за удовлетворение на текущи пужди на Спестовната каса, а останалата частъ — въ свързка съ самото положение, съ самата практика, съ самитѣ традиции, а, че не всички суми се изтеглятъ — а останалата частъ, която се прѣдполага, че не ще бѣде изтеглена, се влага въ държавни цѣнни книжа. Туй разпореждане, казвамъ, е създадено вслѣдствие на едно фактическо положение: че една малка частъ отъ тѣзи спестовни срѣдства е достатъчна да удовлетвори пуждитѣ на Спестовната каса, а останалата, съгласно чл. 198 отъ този законъ, се влага въ цѣнни книжа.

Г. Комановъ разправя тукъ, че не би трѣбвало да се посѣга на тази сума, че тя трѣбвало да остане вързана въ Спестовната каса. Азъ питамъ: кое е туй държавно учрѣждение или частно лице, което ще приеме единъ влогъ, въ смисълъ, да седи у депозитѣора, безъ да го използва?

Н. Комановъ: Народната банка.

П. Панайотовъ: 1% нѣма да Ви платятъ. Необходимо е да се оперира съ тая сума, да бѣде използвана тя, защото ако не бѣде използвана, депозитѣорътъ нѣма да плати нищо. Рискъ, г-да, има навсѣкѣждѣ. Тукъ, отъ тази страна (Сочи лѣвницата) цѣнокъ казаха, че цѣннитѣ книжа могатъ да бѣдатъ обезвѣдени и въ послѣдствие да бѣде компрометиранъ кредитътъ на Спестовната каса. Фактъ е, обаче, че при туй положение, при тѣй вложенитѣ цѣнни книжа капиталъ въ Спестовната каса, послѣдната има кредитъ въ страната, заради туй, защото тя се гарантира отъ държавата и защото и самата банка, вслѣдъ сѣ направени тѣзи влогове, било въ наличностъ, било въ цѣнни книжа, е еднакво гарантирана отъ държавата. Тѣй че, вслѣдъ тѣзи мотиви, че не би трѣбвало да се посѣга на срѣдствата на Спестовната каса, като самостоятелно автономно учрѣждение, че на дребнитѣ спестявания не би трѣбвало да се посѣга, защото въ всѣки моментъ могло да бѣдатъ изтеглени, вслѣдъ тѣзи съображения, казвамъ, не се оправдаватъ отъ самата реалностъ, заради туй, защото фактически работата не стои така. Вземете Народната банка: и тя е едно автономно учрѣждение, и тя оперира, и тя прави тѣзи финансови едѣлки, безспорно, за да използва влоговетѣ, които има, и само по този начинъ, използвайки ги, може да плати нѣщо срѣщу тѣхъ.

Г. Димитровъ казва: „Недѣйте посѣга на тѣзи срѣдства, дайте отъ обикновения бюджетъ“. Г. г. народни прѣдставители! Ако, разсѣждайки по тази логика, отидемъ докрай, ще трѣбва да разграничимъ всички вѣдомства по управлението и тогава всѣко да се поддържа отъ свои срѣдства. Ами училищата съ чин срѣдства ще бѣдатъ издържани? Явно е, че не можемъ да правимъ туй дѣлене. Днесъ положението е таково: не могатъ да се намѣрятъ другадѣ срѣдства за удовлетворението на тая пужда, и срѣдствата се намиратъ тукъ. Естествено, пуждата е належаща. Ако тя не бѣ належаща, азъ бихъ се съгласилъ, че сега не е врѣме да бѣде удовлетворена, по понеже е такава, тя чака своето удовлетворение. Е добръ, ние намѣрваме срѣдства тукъ. Могатъ ли да бѣдатъ употребени тѣзи срѣдства за тая цѣль? Могатъ, защото този капиталъ ще бѣде рентирайтъ въ много по-голямъ размѣръ, отколкото всѣкѣждѣ другадѣ.

Г. Комановъ казва да се не почва построяването на държавни здания въ туй направление, защото ще подобиемъ кредита на самата Спестовна каса, защото

днесъ, като изтеглимъ 8 милиона, утрѣ — 18 милиона, по този начинъ Спестовната каса ще се намѣри въ положение безъ срѣдства. Азъ мисля, че абсурдно е да се твърди такова нѣщо, както е абсурденъ мотивътъ на абстинентитѣ, че се въздържатъ да пиятъ, за да не станатъ единъ домъ пияници защото ще се дѣйствува съ огледъ на работитѣ. Ще може ли да бѣде удовлетворена тая пужда съ единъ кредитъ отъ 8—9 милиона, безъ да бѣде нахърненъ кредитътъ на Спестовната каса, безъ да бѣдатъ оцетени интереситѣ на тая послѣдната? Може. Когато пазнае единъ законопроектъ, макаръ само отъ г. министра на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ, азъ го считамъ, че излиза — както сѣ изброси и въ тронното слово нѣколко законопроекта — отъ цѣлни кабинетъ и че туй е въ хармония съ желанието на самия кабинетъ, на вслѣдъ другъ министри, и, слѣдователно, всички възражения, направени, да-ли финансовиятъ министъръ си е далъ съгласието, да-ли е направилъ сондажъ въ смисълъ, да-ли не ще бѣдатъ нахърнени интереситѣ на Народната банка, всички тѣзи възражения сѣ безосновни. Азъ мисля, че когато единъ отъ членоветѣ на кабинета излиза съ единъ законопроектъ, самиятъ фактъ, че този законопроектъ се подлага на вапето обсъждане, показва, че сѣ солидарни съ него вслѣдъ членове на кабинета, слѣдователно, и респективниятъ финансовъ министъръ, който безспорно като такъвъ на държавната пара, на държавната кесия, ще се съобрази и съ интереситѣ на самата банка, и ще се обмисли, прѣди да бѣде поднесенъ на васъ. Тѣй че, вслѣдъ тѣзи съображения, именно въ този смисълъ азъ считамъ, че сѣ съображения прѣжде-временно, неслѣдователни, и възъ основа на всичко това заявявамъ, че ще гласувамъ за този законопроектъ. Желателно е само при издвигането на сумитѣ да не се повтарятъ тѣзи грѣшки, които сѣ се повтаряли въ миналото, когато сѣ се правили строежи на обществени здания: да не се гледа удовлетворението само на належащи пужди, а да се има прѣдъ видъ бѣднѣщето развитието на самата служба, на самата работа, защото нееднократно сте забѣлявали, че сѣ правени помѣщения, които да отговарятъ точно на нуждитѣ на дадения моментъ, безъ огледъ къмъ туй, че тѣзи пужди ще бѣдатъ въ бѣднѣщето уголѣмени и вслѣдъствие, слѣдъ година-две, ние виждаме тия помѣщения тѣсно, неотговарящи на нуждитѣ на самата служба. На много мѣста имаме държавни учрѣждения, които се помѣщаватъ въ обществени здания, строени прѣди нѣколко години, по станали вече негодни да отговарятъ на днешнитѣ пужди на самата служба. Нека се надѣваме, г-да, че тази стѣпка, съ която се излиза отъ туй инертно положение — тѣй като досега е имало само благопожелания въ туй направление, а сега се прави първата крачка — нека се надѣваме, казвамъ, че тази стѣпка ще повлѣче и други, въ смисълъ, че това ще бѣде едно начало на една политика за строежи на обществени здания, съ която ще се отговори на една належаща пужда не само въ туй вѣдомство, а и въ всички други.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Ивановъ: Има думата г. Илия Георговъ.

И. Георговъ: Г. г. народни прѣдставители! Напача ни се особена прѣдпазливостъ при пласирането на сумитѣ отъ Пощенската спестовна каса, по нѣколко съображения. Вложителитѣ въ Спестовната каса сѣ дребни собственици, които въ всѣко врѣме могатъ да иматъ пужда да изтеглятъ своитѣ спестявания. Ето защо, най-правилно би било пласирането на тѣзи суми да става като участвува Спестовната каса въ държавнитѣ и общински заеми. Въ такива случаи, ако лихвитѣ отъ пласираната не биха били достатъчни, Спестовната каса ще може да продаде нѣкои

отъ цѣлнитѣ книжа. Благодарение на дѣлното врѣме на мира въ България, можеше да се натрупатъ много спестявания, които не бѣха натърпени даже презъ двѣтъ войни въ значителенъ размѣръ. По това не трѣбва да ни кара, не трѣбва да ни дава поводъ, за да бждемъ непрѣдпазиви въ пласирането на тѣзи дребни спестявания. Ето, ние виждаме сега, че настѣпва една стопанетвена криза и че се намираме прѣдъ една неизвѣстностъ, която може да накара дребнитѣ спестовници да се явятъ въ голѣмъ размѣръ, и да искатъ своитѣ влогове. По тази причина, азъ мисля, че не трѣбва да се мобилизиратъ влоговетѣ на спестовнитѣ каси, макаръ че тѣ сега сѫ натрупани до 70 милиона лева.

Но има още една друга причина, която трѣбва да ни кара да не ги влагаме въ постройки. Тия пари сѫ внесени въ Народната банка и тя ги употребява като едно отъ можествениитѣ срѣдства за удовлетворяване кредита на страната. Ние бихме лишили производството и търговията отъ едно отъ голѣмитѣ срѣдства, ако бихме въвели обичай да пласираме тѣзи капитални въ постройки, да ги мобилизираме.

Г. г. народни прѣдставители! Много право се изтъква тукъ отъ г. Сакарова и отъ г. Данаилова, че г. министърътъ на финанситѣ, който има да се грижи за запазването на кредита, трѣбваше да си каже мишлето относително това, да-ли условията, при които се намира сегашнитѣ кредитъ въ България, допускатъ да започнемъ единъ пътъ на мобилизиране спестяванията, вложени въ пощенскитѣ спестовни каси. Ожестенито на мишлето на г. министра на финанситѣ ни показва, че днесъ, въ интереса на кредита, липсва единъ контролъ — който упражнява навѣкъждѣ министърътъ на финанситѣ, който има грижата за националния кредитъ.

По-нататѣтъ, когато дойде въпросъ за самитѣ постройки, азъ тоже поддържамъ, че би трѣбовало и за икономии въ бюджета, и за да нмаме по-добри помѣщения за държавнитѣ учрѣждения, да се пристѣпн къмъ построяването на тия здания. Това не може да стане съ спестявания отъ бюджета, но то би трѣбовало да стане съ единъ дългосроченъ заемъ. И, дѣйствително, дългосрочнитѣ заеми биха могли да се пласиратъ по-приходоносно и по-намѣсто, ако една частъ отъ тѣхъ се употребѣше за постройка на държавни здания. Не е Спестовната каса, която трѣбва да даде тия срѣдства, а тѣ трѣбва да се намѣрятъ отъ заемитѣ, сключвани въ странство.

Когато е въпросъ, кои здания трѣбва да се построятъ най-напрѣдъ, азъ намирамъ умѣтени бѣлѣжикитѣ на г. Козинки, който искаше, щото построяването на държавнитѣ здания да се възложи на едно отъ министерствата, и то на Министерството на обществениитѣ сгради, което е най-компетентно за тая цѣль. Изглежда, че при днешното министерство всѣки министъръ върши, каквото иска.

Министъръ Н. Апостоловъ: Да ме прощавате, ама това сѫ само празни приказки.

И. Георговъ: Ако единъ правителственъ депутатъ твърди това, толкова по-голѣмо основание може да има единъ опозиционенъ депутатъ да го твърди.

Значи, г. г. народни прѣдставители, и въ името на националния кредитъ, и въ името на реда, който трѣбва да съществува при постройкитѣ, азъ считамъ, че този законопроектъ е необходимъ и лекомисленъ, и ето защо ние ще гласуваме противъ приемането му.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Ивановъ: Има думата г. министърътъ на желѣзницитѣ, почитѣ и телеграфитѣ.

Министъръ Н. Апостоловъ: Г. г. народни прѣдставители! Ще ми позволите, макаръ и въ кратецъ,

да зачекна всѣчки ония възражения, които ми се направиха отъ госнодата, които направиха честъ на мои законопроектъ, като взеха думата по него. Върху едно нѣщо всѣчки сѫ съгласни — съ изключение на прѣдставителя на земледѣлската група — а именно, че нуждата отъ държавни здания по мосто вѣдомство е належаща и че тѣ трѣбва да бжде удовлетворена, но прави се само възражение по форма: да-ли съ такъвъ заемъ да бжде удовлетворена тѣ и да-ли нмаме право да сключимъ заемъ отъ спестовнитѣ каси.

Отъ дългитѣ мотиви, г. г. народни прѣдставители, които азъ излагамъ къмъ законопроекта, става ясно, че има належаща нужда да се направятъ ония здания по телеграфо-пощенското вѣдомство, за които се говори въ прѣдложения законопроектъ. Трѣбва да се построятъ тия здания, първо, че зданията, въ които се помѣщаватъ почитѣ и телеграфитѣ, сѫ неудобни отъ хигиеническа гледна точка, и второ, че тѣ сѫ неудобни за пѣлъта, за която служатъ: не може да се упражнява надлежниятъ контролъ върху персонала, който се помѣщава въ тия здания, а има неудобства и за правилното извършване на службата. За да се убѣдите въ това, достатъчно е да ви припомнимъ едно оплакване, на което често се спиратъ и журналисти, и търговци, и всѣчки. Често пакти се оплакватъ журналисти и търговци, че става смѣсване на кореспонденцията на вѣстницитѣ и диемата. Това е много лесно обяснимо, г. г. народни прѣдставители. Който отъ васъ е пътувалъ попоу врѣме съ пощенитѣ влакове, ще е забѣлѣжилъ на гарата, какъ на перона се натрупватъ кучове, грамади отъ вѣстници; тамъ става разсортироването на тия пощенски пратки, и, естествено е, че при такива голѣми неудобства могатъ да ставатъ смѣсвания: нѣкои вѣстници вмѣсто да трѣгнатъ за Пловдивъ, отиватъ по направление къмъ Плевенъ или къмъ Царибродъ. Та, казвамъ, ако ние нмаме удобни телеграфо-пощенски здания, и функциитѣ на службата ще ставатъ, нѣма съмнѣние, по-правилно. Туй е едно отъ съображенията, поради които азъ се осмѣлихъ да внеса този законопроектъ на вашето обсъждане. Но това направихъ и по чисто финансови съображения, както излагамъ въ своитѣ мотиви. Съ тия наеми, които ние ежегодно планаме само за зданията по мосто вѣдомство — почитѣ, телеграфитѣ и желѣзницитѣ — за нѣколко години само ще се направятъ зданията. Като се направятъ една точна сметка за наемитѣ отъ десетъ години, ще се види, че тѣ ще бждатъ достатъчни, за да се направятъ всѣчки тѣзи здания. Ако това е така, защо ние да отхвърлимъ законопроекта еп бло, по принципъ, както се изрази нѣкой отъ прѣдставителитѣ на опозицията. Азъ пѣма да се спирамъ повече върху нуждата отъ обществени здания, понеже тя се признава отъ всѣчки.

Да зачекна сега другитѣ въпроси, на които се спрѣха нѣкой отъ госнодата, които взеха думата по законопроекта.

Най-напрѣдъ спрѣха се на въпроса, кой трѣбва да внесе този законопроектъ: министърътъ на желѣзницитѣ ли или министърътъ на финанситѣ. Нѣкои отидоха дотамъ, щото да прѣдполагатъ, че по една чисто фактическа погрѣшка, този законопроектъ е внесенъ отъ министра на желѣзницитѣ, вмѣсто отъ министра на финанситѣ. Може да се говори само за правилно или по-правилно, кой да внесе законопроекта: да-ли моятъ колега на финанситѣ или азъ, но да се говори за грѣшка или че това е направено отъ лекомисленъ, както благоволи да ми каже г. Георговъ, азъ мисля, че има единъ поп sans въ тия разсъждения или перазбирание на самата работа. Не съмъ прѣвъ азъ, който излизамъ въ Народното събрание да сключвамъ заемъ за своето вѣдомство. Като почнете отъ Министерството на войната въ народиянско врѣме, Министерството на просвѣще-

писто въ нашето първо управление, Министерството на търговията, пакъ въ нашето първо управление...

Г. Данаиловъ: Министерството на войната и Министерството на обществените сгради за пшеница.

Министъръ Н. Апостоловъ: ... и Министерството на обществените сгради въ миналото управление на цанковисти и народници, всички сж сключвали заеми отъ името на своето вѣдомство, слѣдователно, не съмъ азъ първиятъ, който изнамерихъ това разковниче.

Д-ръ Н. Сакаровъ: Това не е извинително. Дано бждете Вие последниятъ, г. министре.

Министъръ Н. Апостоловъ: Азъ ще Ви улесня. Съ готовност се съгласявамъ съ васъ и приемамъ бѣлѣжката, щото въ комисията да се измѣни, заемътъ да бжде сключенъ отъ г. министра на финансите. И азъ го съзнавамъ, че по-правилно ще бжде така. Но, ако азъ внесохъ този законопроектъ, да ви кажа по кои съображения го направихъ. Направихъ го по слѣдующото съображение: понеже спестовните каси се намиратъ въ мосто вѣдомство, то азъ като министъръ, титуляръ на туй вѣдомство, мислѣхъ, че имамъ право да сключа единъ видъ вѣтрѣшенъ заемъ. По туй имепно единичко съображение направихъ сключването на този заемъ отъ свое име, а иначе и азъ съмъ съгласенъ съ г. Сакарова и съ г. Данаилова, че за единство на счетоводството, по-правилно е общиятъ министъръ на съкровището да внесе законопроектъ, и приемемъ тази бѣлѣжка съ готовност. Тѣй щото, бързамъ да кажа, че нито отъ неразбиране на работата, нито отъ лекомислие не е внесенъ законопроектътъ отъ Министерството на финансите. Ако се разрѣши този въпросъ тѣй, както вие предлагате, азъ пѣмамъ нищо противъ да се сключи заемътъ отъ г. министра на финансите.

Сега по втория въпросъ: имаме ли право ние да сключваме заемъ отъ спестовните каси? Този въпросъ зачехна г. Данаиловъ. Самъ г. Данаиловъ ви процитира респективния членъ отъ закона за спестовните каси и ви каза, че тѣзи спестени пари могатъ да бждатъ облъчени въ държавни цѣнни книжа. Нека ви кажа, г. г. народни прѣдставители, въ какво състояние се намира горѣ-долу тази година Спестовната каса. Крѣгла сума има около 70 милиона въ наличностъ въ спестовните каси, отъ които въ брой сж 50,026,393 л., а останалитѣ сж въ цѣнни книжа: 10,825,500 л. сж облъчени въ 6%-ия държавенъ заемъ отъ 1892 г., който е сключенъ въ Лондонъ; 4,926,000 л. отъ 5%-ия софийски заемъ отъ 1906 г.; 2,000,000 л. отъ 5%-ия заемъ на Варненската община отъ 1907 г. Има внесено едно прѣдложение отъ Дирекцията на държавните дългове въ Дирекцията на пошитѣ и телеграфитѣ да се облъчатъ още 4,455,000 л. въ съкровищни бонове, но азъ още не съмъ си далъ съгласието по този въпросъ и той стои така висящъ. Слѣдователно, въ тази минута, въ наличностъ пари има въ спестовните каси около 50 милиона лева. Ако можемъ по силата на закона за спестовните каси да облъчемъ частъ отъ тази наличностъ въ цѣнни книжа, то естествено можемъ да направимъ единъ заемъ, който, разбира се, ще бжде пакъ въ цѣнни книжа, защото държавата ще издаде облигации, както става при заемъ въобще. Значи, ние дѣйствуваме, сключваме заема по силата на единъ принципъ, легналъ въ самия законъ. Слѣдователно, ще ме освободите да се снирамъ повече по този въпросъ, защото той самиятъ е разрѣшенъ въ закона.

Сега другъ единъ въпросъ: пѣма ли да настатъ една опасна пертурбация за живота на спестовните каси, ако ние посегнемъ върху цѣйната наличностъ? Единъ въпросъ, върху който се спрѣха всички, които говориха, само съ извѣстни нюанси. Най-голѣмо опасение

изказа, може-би, най-малко компетентниятъ въ тази материя, г. Комановъ. Азъ не искамъ да го обиждамъ, не искамъ да кажа, че той е по-малко компетентенъ отъ менъ, но на всѣки случай по-малко е компетентенъ отъ г. г. Сакарова и Данаилова, които сж специалисти по тази материя. Пѣма опасностъ, г. г. народни прѣдставители, ако вземемъ 8,000,000 л. отъ тази наличностъ, защото имайте прѣдъ видъ, че при всичкото ми искрено и горещо желание да построимъ зданията вѣтрѣ въ 3—4 години, както каза г. Сакаровъ, пѣма да можемъ да ги построимъ порано отъ 10 години. Стига да процитирамъ два примера, за да се убѣдите въ това. Въ 1906 и 1907 г. се положиха основитѣ на двѣ гарѣ, едната въ Варна, другата въ Бургазъ, и двѣтѣ още не сж свършени. Сѣщото е и съ митницитѣ въ тѣзи градове. Значи, отъ 1906 и 1907 г., за 7—8 години още не сж свършени. Та като почнемъ да правимъ тия здания, ще се намѣрятъ прѣдприемачи, както всички наши прѣдприемачи, да правятъ своитѣ рекламации, нѣйдѣ по погрѣшка отъ архитекта, другадѣ по погрѣшка отъ самия прѣдприемачъ, и работата ще се продължи много. Та при всичката ни добра воля да използваме този кредитъ вѣтрѣ въ 4—5 години, не ще можемъ да го направимъ. Вие виждате, че този кредитъ, като се открие на Министерството на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ при Народната банка въ видъ на заемъ отъ спестовните каси, ще се изразходва не порано отъ 10 години. Отъ тукъ може да се заключи, че не изъ единъ пътъ ще се направѣ една грамадна дупка отъ 8,000,000 л. въ тази наличностъ въ спестовните каси. Постепенно-постепенно ще се изтеглятъ, както го забѣлѣза г. Сакаровъ. Този е смисълътъ на законопроектъ въ последния чл. 3, дѣто е казано, че постепенно ще ставатъ изтегляванията на сумитѣ, когато се прѣдставятъ окончателнитѣ ситуации. Значи, пѣма изъ единъ пътъ да изтеглимъ заема и нѣма, слѣдователно, защо да се опасяваме, че като направимъ заемъ отъ 8,000,000 л., ще се втурнатъ всички вложители на дребни спестивания да изтеглятъ своитѣ влогове. Нѣма такава опасностъ, защото ние виждаме въ недалечното минало отъ живота на тази каса едно отраднo явление. Когато стана мобилизацията въ 1912 г., въ първитѣ дни само стана по-чувствително изтегляне, обаче, щомъ като почна нормалниятъ ходъ на войната, още прѣвъ януарий 1913 г. почнаха да постѣпватъ повече влогове, отколкото въ нормално врѣме. То се обяснява съ това, разбира се, че имаше офицери, които внасяха; имаше капитали на дребнитѣ търговци, неоползотворени въ търговията, които се влагахъ на кратковрѣмененъ влогъ; но въ всѣки случай, имаше основание тогава да има най-голѣма криза въ нашитѣ спестовни каси. Не се почувствува подобна криза у насъ прѣвъ балканската война; напротивъ, подобна криза се почувствува въ спестовните каси въ Франция и Австрия, кѣдѣто настѣпи даже едно силно колѣбание между влоговетѣ и изтегляванията. Ако е такава поука, която ние можемъ да извлѣчемъ отъ недалечното минало на този нашъ кредитенъ институтъ, то нѣма защо да се опасяваме, г. г. народни прѣдставители, че като направимъ такъвъ единъ заемъ, ще компрометираме самия институтъ отъ основата му, защото, както ви казахъ, изразходването ще става постепенно, въ продължение, може-би, на 10 години, споредъ както се почувствува пужда отъ изплащането на окончателнитѣ ситуации на постройкитѣ, които ще бждатъ строени. А, отъ друга страна, щомъ като пуждата е належаща, за която никой не спори, то нѣма основание да се отхвърля законопроектътъ. Ония поправки, които могатъ да станатъ въ него, както заемътъ да бжде сключенъ отъ г. министра на финансите, сѣщо и други пѣчки поправки, на които се спрѣха пѣкон отъ ораторитѣ, ще ги направимъ въ самата комисия. Сега, г. Георгиевъ, който най-остро се отнесе къмъ зако-

нопроектъ, ще ми позволн да му кажа, че най-малко разбира и най-малко си е далъ трудъ да проумѣе самия законопроектъ. Върно е, г. Кознички каза, че другъ министърътъ трѣбва да строи тия здания, а именно министърътъ на общественитѣ сгради. Ами кой ви каза, че другъ ще ги строи, а не той? Казалъ ли ви е пъкой противното? По силата на разпрѣдѣлението на службитѣ, пакъ министърътъ на общественитѣ сгради строи тия здания. Ние недавна строихме безжиченъ телеграфъ; ние давахме кредитъ, кредитътъ е на Главната дирекция на пошитѣ и телеграфитѣ, но строи го Министерството на общественитѣ сгради.

И. Георговъ: Г. министре! Азъ искахъ да кажа, че той е комитетентъ да посочи отъ кои държавни здания трѣбва да се начене постройката.

Министъръ Н. Апостоловъ: Мислите, че това е сериозно, г. Георговъ? Министърътъ на общественитѣ сгради, който не знае, какъ се помѣщаватъ пошитѣ и телеграфитѣ, ще каже, какъ имамъ азъ нужда отъ телеграфо-пощенски станции? Министърътъ на вътрѣшнитѣ работи ще каже на министъра на общественитѣ сгради, че има нужда въ единъ градъ отъ болница, защото подъ неговото вѣдомство се намира Дирекцията за опазване общественото здраве; Министерството на просвѣтата ще каже на министъра на общественитѣ сгради, че има нужда отъ училища един-каждъ, но министърътъ на общественитѣ сгради не ще трѣгне да търси нуждитѣ на всѣко едно отдѣлно вѣдомство. Така е, и азъ не зная, защо употребихте една неумѣтна дума на очакване законопроекта. Така сж ставали тѣзи работи, г. Георговъ, така ще ставатъ и отсега-пататъ.

Още една малка забѣлѣжка пакъ по тѣзи критики, свършено неумѣтни и необективни добрѣ. Кредитътъ се дава на ресективния министъръ, подъ чието вѣдомство се намира зданието, което ще се строи, и, слѣдователно, кредитътъ ще бѣде даденъ не на министъра на общественитѣ сгради, който ще строи, а на министъра на желѣзницитѣ, който ще прѣдвнжда издвнжаването за всѣка година. Така е по силата на закона, г. Георговъ, и позволете да се обърна къмъ Васъ, защото Вие бѣхте малко поостъръ и свършено необективенъ по отношение законопроекта, и азъ дължа да Ви отговоря.

За това, г. г. народни прѣдставители, ще ви моля да приемете законопроекта по принципъ, защото ще съзнаете, че има необходимо нужда отъ построяване на тия здания и ще признаете, че пъма да се направи никаква грѣшка, ако се направи заемъ отъ снестовнитѣ каси. Вие, които сте вснчки хора на живота, стига да се спрете на единъ примѣръ, който азъ цитирамъ въ своитѣ мотиви къмъ законопроекта, за да видите, колко е належаща нуждата отъ пощенски здания.

Н. Комановъ: Въ това никой не се съмнѣва.

Министъръ Н. Апостоловъ: Ние сме започнали въ Русе да плащаме за едно здание, което имаме отъ редъ години, 4 хиляди лева, а сега плащаме 25 хиляди. Ако ни бѣха понекали тази година 30 хиляди, щѣхме да дадемъ 30 хиляди, защото не само телефонитѣ жици мѣчно се нагласяватъ, ами вснчката тази инсталация, и телеграфи, и подземни кабели, не могатъ да се вдигатъ съ 2, 3, 5 хиляди лева отъ едно мѣсто и да се прѣнесатъ на друго мѣсто. А въ Русе, споредъ рапортитѣ на началницитѣ, има улици, които така сж заприщени отъ телеграфната мрѣжа, че не може да мине кола, натоварена съ високъ товаръ, защото пъма мѣсто, какъто да туримъ тия жици. Ако имаме собствено здание, вмѣсто жнцитѣ да бѣдатъ въ въздуха, прикачени по балконитѣ,

кото съставлява опасностъ, ще имаме подземни кабели и ще бѣдатъ единъ пътъ завинаги направени. И азъ бихъ молилъ г. г. земледѣлцитѣ да се взратъ по-отблизко въ тази пужда и въ ползата, която ще има отъ този кредитъ, та да се съгласятъ за приемането на законопроекта. Тукъ пъма нищо партийно: ако пронаиде законопроектътъ, пъма нищо зло за мене, а за цѣлитѣ, които гонимъ съ него.

Н. Комановъ: Върху това не сме говорили.

Министъръ Н. Апостоловъ: Вие виждате, г. г. народни прѣдставители, какъ е нагрѣла работата — една пужда, която се е чувствувала отъ дълги години да бѣде удовлетворена, но никой не е посѣгавалъ да я удовлетвори. Ако прѣди десетина години, когато пакъ бѣше се повдигналъ въпросътъ, бѣха построени тия здания, досега щѣха да бѣдатъ изплатени и пъмаше днесъ да ставатъ въ Народното събрание разисквания заради тѣхъ.

Така щото, азъ бихъ ви молилъ да гласувате по принципъ законопроекта, като се внесатъ отъ комисията ония поправки, за които говориха пъкои отъ г. г. народнитѣ прѣдставители. (Ржкоплѣскане отъ дѣсницата и дѣсния центъръ)

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Ивановъ: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ Д. Тончевъ: Г. г. народни прѣдставители! Станахъ да кажа пъколко думи върху два въпроса.

По първия въпросъ. Върху изказаното отъ народнитѣ прѣдставители мнѣние, че е време вече да се построятъ държавни здания за вснчки министерства, първо, за да има по-добри помѣщения за служащитѣ въ тѣхъ, и второ, за да се прѣкъсне експлоатацията съ наемитѣ, мога да ви кажа, че Министерството на финанситѣ ги е прѣдварило, и то е изработило единъ законопроектъ за постройката на държавни здания въобще, който скоро ще ви се внесе. Ако министърътъ на желѣзницитѣ не дочака този законопроектъ, то е, защото неговото вѣдомство има по-належаща нужда отъ тѣзи постройки.

По втория въпросъ. Пъкои отъ народнитѣ прѣдставители изказаха единъ видъ страхъ, че съ този заемъ, като-че-ли правителството иска да посегне върху дребнитѣ снестиявания. Азъ мисля, че тукъ имаме едно недоразумѣние помежду ни. Вие знаете, че, споредъ закона за снестовнитѣ каси, длѣжникъ по снестовнитѣ суми е държавата. Българскитѣ граждани, които правятъ тия снестиявания, турятъ ги въ държавната снестовна каса, слѣдователно, длѣжникъ по тѣхъ е държавата. Ако днесъ идемъ да ви сезираме съ единъ въпросъ, той въпросъ ви се прѣдлага отъ сжщия този длѣжникъ, който гарантира за изплащането на тѣзи снестиявания. Понеже законътъ опрѣдѣля начина за използването на тия снестиявания, ние искаме да прибавимъ чрѣзъ особенъ законъ, още единъ начинъ на използване. Законътъ за снестовнитѣ каси гласи, че една частъ отъ паритѣ, които се събиратъ отъ снестияванията, ще бѣдатъ обѣзчени въ държавни цѣнни книжа, а друга частъ ще бѣде дадена въ Българската народна банка, като влогъ. Сега ние идемъ съ специаленъ законъ да прибавимъ още единъ начинъ, че отъ снестияванията ще могатъ да се взематъ още 8 или 9 милиона лева за постройка на държавни здания. Но както за обѣзъз влогове, които сж въ Българската народна банка, както за стойността на цѣннитѣ книжа, въ които е обѣзчено снестияването, сжщо и за тѣзи, които се взематъ въ размѣръ на 8 или 10 милиона лева, ще бѣде отговорна винаги държавата. Прочее, когато длѣжникътъ е единъ и сжщъ, когато единъ законъ му дава указания, какъ да използва тѣзи снестиявания, отъ дѣ имате този страхъ и се рѣшавате да

казвате, че съ този заемъ държавата като-че-ли по-сѣга върху спестяванията? Ами тѣ сѣ въ нейни рѣшѣ — въ рѣшѣтѣ на държавата, въ рѣшѣтѣ на длѣжника. Ето защо, азъ мисля, че е неправо мнѣнието на онѣзи г. г. народни прѣдставители, които искаха да питаме и спестителитѣ. Какво ще ги питамо? Спестителитѣ е кредиторѣ, държавата е длѣжникѣ, а всѣки единѣ влогоприемателѣ, който приема извѣстни лари на заемѣ, има право да ги харчи тѣй, както намѣри за добрѣ, или по онѣзи указания, които му сѣ дадени отъ закона. Тѣй щото ще бѣде една голѣма аномалия, една голѣма неправилностъ, ако отидемъ да питаме кредиторитѣ, спестителитѣ въ случая, да-ли правителството може да похарчи паритѣ по този или онѣзи начинѣ.

Г. Димитровъ: Не е указано въ закона.

Министъръ Д. Тончевъ: И за това именно, защото не е указано въ закона, ние идемъ съ единѣ специаленъ законъ да укажемъ на още единѣ случай.

Г. Сакарова най-послѣ се съгласи, че може да вземемъ пари и отъ Спестовната каса, по той иска да сме питали Българската народна банка, да-ли е съгласна да се дадатъ тѣзи 8 или 10 милиона лева, които се искатъ, и да-ли съ това нѣма по нѣкой начинъ да се спѣнатъ нейнитѣ операции за въ бѣдѣще. Ние знаеме, г. г. народни прѣдставители, че азъ винаги съмъ давалъ голѣма и добра цѣна на мнѣнията на г. Сакарова, защото познава тази материя, обаче, въ дадения случай съжалявамъ, че не мога да се съглася сѣ него. Защо? Защото законѣтъ какво указва относително използването на тия спестивания? Казва, че една частъ ще се облѣчатъ въ държавни книжа, а една частъ ще отиде като влогъ въ Българската народна банка. Мигаръ тѣзи 8 милиона лева, които ние искаме тукъ, ще намалятъ влога въ Българската народна банка? Не. Ние, ако сключимъ прѣзъ тази година — да прѣдположимъ 1914—1915 г. — заемъ, паритѣ ще ги вземемъ отъ онѣзи спестивания, които постѣпватъ прѣзъ течение на годината, слѣдователно, Българската народна банка не има толкова спестивания, колкото има сега, минусъ тѣзи 8 милиона лева, които би могла да има още като едно прибавление къмъ своитѣ влогове. Та, азъ мисля, че ние нѣмаме никаква нужда да питаме Българската народна банка, да-ли е съгласна да се даде тази сума и да-ли нѣма да бѣде спѣната, затова, защото законѣтъ като казва, че частъ отъ спестиванията се даватъ отъ Българската народна банка, не опрѣдѣли колко и въ какъвъ размѣръ сѣ тѣзи влогове — днесъ могатъ да бѣдатъ 50 милиона лева, утрѣ — 40 милиона лева, а могатъ да бѣдатъ и 55 милиона лева и т. н. Тѣй щото, мисля, че въ това отношение, ако постѣпимъ тѣй, ние бихме стѣдали на банката като влогоприемателъ едно по-голѣмо право, отколкото тя има. Ние ще допълните, тѣй да се каже, закона за земледѣлскитѣ каси, за спестиванията, съ този специаленъ законъ, като разрешите на правителството да може да облѣче извѣстна частъ отъ спестяването въ цѣнини книжа и съ това единѣ видъ да ги имобилизира, по разбира се въ пълната смисълъ на думата, но тѣй да се каже, да ги имобилизира прѣзъ единѣ заемъ за здания.

Единѣ отъ г. г. народнитѣ прѣдставители, мисля, че бѣше отъ г. г. тѣсенитѣ социалисти, каза, че той прѣдпочита да се взематъ тѣзи 8 милиона лева отъ чиститѣ приходи на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ. Ами че въ края на крайщата резултатѣтъ нѣма ли да бѣде сѣщиятъ, на и по-тежъкъ? Ако ние,

да прѣдположимъ, за 1915 г., вземемъ отъ доходитѣ на желѣзницитѣ и пощитѣ 8 милиона лева, за да построямъ желѣзници, пащитѣ приходенъ бюджетъ ще бѣде по-малъкъ за тази година съ 8 милиона лева. Отъ дѣ ще намѣримъ да ги платимъ? Ще трѣбва да се прѣдставимъ прѣдъ Народното събрание съ дефицитъ отъ 8 милиона лева, или ще трѣбва да наложимъ особени данѣци врѣменно за тая година, или пъкъ ще трѣбва да направимъ другъ заемъ, отъ който да вземемъ да заплатимъ тѣзи 8 милиона лева. Очевидно е, слѣдователно, че мнѣнието на този г. народенъ прѣдставителъ, въ това отношение е съвършено погрѣшно.

Относително формално направената заблѣжка на всички г. г. народни прѣдставители, че Министерството на финанситѣ трѣбва да съсрѣдоточи въ себе си всичкитѣ заеми за подобни цѣли, за да могатъ да се надзираватъ и упражняватъ отъ Дирекцията на държавнитѣ дългове, тя е една заблѣжка много правилна, ние я вземаме въ внимание, и въ бѣдѣще, колкото лѣти ще се внасятъ такива заеми въ Народното събрание, тѣ ще бѣдатъ съсрѣдоточени въ управлението на държавнитѣ дългове.

А. Ляпчевъ: И 10-тѣ милиона лева, които отпуснахме на министра на общественитѣ сгради, ние искаме да отидатъ тамъ.

Министъръ Д. Петковъ: Финансовиятъ министъръ внесе закона. Ние сте забравили.

Министъръ Д. Тончевъ: Азъ го искахъ.

Прѣдседателствующъ д-ръ С. Иванчовъ: Ще туря на гласуване законопроекта за разрѣшение на министра на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ да сключи единѣ държавенъ заемъ отъ 8.000.000 л. отъ капиталитѣ на Пощенската спестовна каса, за построяване на държавни помѣщения на Министерството на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ и за телеграфо-пощенски станции и учрѣждения. Които отъ г. г. народнитѣ прѣдставители сѣ за приемане на този законопроектъ на първо четене, моля, да си вдигнатъ рѣката. (Мнозинство) Приема се.

Часѣтъ вече приближава 7 и понеже сложениятъ на дневенъ редъ за разискване въпросъ е изчерпанъ, по правилника засѣданието ще трѣбва да се вдигне. Идущето засѣдание ще бѣде въ петѣкъ съ слѣдующия дневенъ редъ:

Първо. Второ четене на законопроектитѣ: а) за допълнителенъ свѣрхсметенъ кредитъ отъ 32.722.000 л., за военни пужди — ако mine прѣзъ комисията; б) за разрѣшение на Министерството на желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ да сключи единѣ държавенъ заемъ отъ 8.000.000 л. отъ капиталитѣ на Пощенската спестовна каса, за построяване на държавни помѣщения за желѣзницитѣ, пощитѣ и телеграфитѣ — сѣщо, ако mine прѣзъ комисията.

Слѣдъ това ще слѣдва дневниятъ редъ, както е за дневното засѣдание, като ще се прибави къмъ него: първо четене, първо, на прѣдложението на кюстендилския народенъ прѣдставителъ г. д-ръ Х. Георгиевъ, за прибавяне нова алинея на чл. 23 отъ закона за градскитѣ общини, и второ, на прѣдложението на народния прѣдставителъ г. Петъръ Палайотовъ, за измѣнение на чл. 1.0636, алинея първа отъ гражданското сѣдопроизводство.

Вдигамъ засѣданието.

(Вигнато въ 6 ч. 55 м. вечеръта)

Прѣдседателъ: Д-ръ Д. К. Вачовъ.

Подпрѣдседателъ: Д-ръ С. Иванчовъ.

Секретаръ: П. Панайотовъ.

Началникъ на Стенографското бюро: Т. Гължбосъ.